

6

Aanbevelingen Europese Commissie bezuinigingen

Aan de orde is de voortzetting van het **debat** over de **aanbevelingen van de Europese Commissie voor Nederland om miljarden extra te bezuinigen (inclusief juniraming CPB)**.



Minister **Rutte**:
Voorzitter ...

De heer **Roemer** (SP):
Mevrouw de voorzitter. Even een klein punt van orde, zodat we de brief die de premier gestuurd heeft goed verstaan. Het ging eerst over 3% en daarna hadden we het over 6 miljard. Nu schrijft de minister-president dat hij van plan is om een pakket van 6 miljard maatregelen te presenteren. Dat zijn er wel heel erg veel.

Minister **Rutte**:
Nee, dat is geheel juist. Wij zijn zo geïnspireerd door de oproep van de heer Pechtold om nog meer daadkracht te tonen, dat ik dacht: we gaan voor 6 miljard maatregelen die allemaal een euro opleveren.

De heer Slob zei in zijn bijdrage dat de crisis voortkomt uit en samenhangt met de ernstige schuldencrisis in Europa, de noodzaak om balansen te herstellen en het feit dat wij in algemene zin op te grote voet hebben geleefd. Daarbij betrek ik natuurlijk ook de ernstige situatie op de huizenmarkt, die ook in het bijzonder effect heeft op de Nederlandse economie. Ik ben het zeer met die analyse eens. Ik denk dat wij tegen de achtergrond van dat type feiten, waarvoor ook andere sprekers op verschillende manieren aandacht hebben gevraagd, te maken hebben met de ernstige situatie waarin Nederland zich bevindt. Ik blijf herhalen dat Nederland onderliggend een van de sterkste economieën van de wereld heeft, maar we gaan op dit moment als economie door een buitengewoon moeilijke fase.

Tegen die achtergrond heb ik eerst een huishoudelijke mededeling. De minister van Financiën zal, zoals al aangekondigd, om 15.00 uur vertrekken in verband met een Eco-fin-vergadering later vandaag in Brussel. De minister van Sociale Zaken stelt het zeer op prijs hier te zijn, maar heeft geen vragen te beantwoorden. U moet het dus met mij doen.

Er zijn niet heel veel vragen gesteld, maar ik ga wel proberen om al die vragen recht te doen.

De heer **Pechtold** (D66):
Voorzitter.

De **voorzitter**:
Heel eerlijk gezegd aarzel ik, want er zijn heel veel vragen gesteld. De premier is nog niet eens begonnen met de beantwoording. De heer Pechtold heeft nog een vraag ter aanvulling van de eerste termijn.

De heer **Pechtold** (D66):

Het kabinet heeft vandaag een van de laatste mogelijkheden voor het zomerreces om een analyse te maken van de stand van het land. Dat doet de minister-president. Ik ben blij dat hij niet een heel wollig verhaal houdt, maar naar aanleiding van zijn inleiding mag ik volgens mij een vraag stellen. De minister-president zei namelijk iets heel prikkelends, namelijk dat wij onderliggend een van de beste economieën hebben. Voordat we belanden in allerlei vraagjes, die helaas niet allemaal zullen worden beantwoord, vraag ik hem om de analyse verder uit te bouwen. Als we onderliggend een van de beste economieën hebben, hoe kan het dan de Nederlandse economie, het consumentenvertrouwen en alle andere cijfers in het rood staan, terwijl de vergelijkbare Duitse economie vandaag alweer betere cijfers laat zien? Ik denk dat ik een paar antwoorden weet, maar ik vind het interessant om te horen wat de minister-president hiervan vindt.

Minister **Rutte**:

Ik pak die handschoen graag op, maar ik blijf dichtbij de inleidende woorden van de heer Slob; die woorden heb ik ook tot de mijne gemaakt. Ik zal daar echter met alle plezier een verdere uitbouw aan geven. Wat Duitsland betreft: we moeten vaststellen dat Duitsland een aantal noodzakelijke hervormingen in de arbeidsmarkt en het beperkt laten stijgen van de loonkosten eerder heeft doorgevoerd dan Nederland. Dat heeft nu absoluut een positief effect op de Duitse economie. We zien dat de Duitse economie in vergelijking met de Nederlandse economie aanzienlijk lagere loonstijgingen heeft gehad in de eerste tien jaar van deze eeuw. We weten ook dat Duitsland Hartz IV en andere belangrijke hervormingen van de arbeidsmarkt heeft doorgevoerd. Dat is één; dat is een groot verschil tussen Nederland en Duitsland.

Het tweede aspect ter beantwoording van de vraag van de heer Pechtold is dat Nederland een sterke economie heeft, maar ook een zeer open economie. Dat betekent dat Nederland extra wordt geraakt door de ernstige schuldencrisis in Europa, omdat Nederland zijn geld in belangrijke mate verdient met export. Tegelijkertijd is er in Nederland zelf, zoals ik ook al heb aangegeven, een bijzondere situatie op de huizenmarkt, waar de prijzen aan het eind van de vorige eeuw en aan het begin van deze eeuw zeer zijn gestegen en waar op dit moment een daling van de prijzen plaatsvindt. Die correctie vindt plaats. Dat heeft een tweeledig effect. Ten eerste komt er minder nieuw kapitaal beschikbaar in de sfeer van de uitgaven, omdat er minder of zelfs geen mensen zijn met een overwaarde op hun huis. Ten tweede draagt dit extra bij aan een gebrek aan vertrouwen in de economie als geheel. Als huizen onder water staan en als mensen bijvoorbeeld besluiten om een verhuizing in het belang van een betere baan uit te stellen omdat die betere baan niet opweegt tegen het verlies dat zij zouden maken op hun huis en tegen de daaruit resulterende te grote restschuld, draagt dat natuurlijk niet bij aan vertrouwen. Ook mensen die daar niet direct mee te maken hebben, worden daardoor geraakt. Ik heb dat al eerder "het effect van de cirkel op de verjaardag" genoemd. Als je met negen of tien mensen in een kamer zit en als je weet dat één persoon zijn baan dreigt te verliezen en dat een ander het huis onder water heeft staan, heeft dat effect op negen mensen in die kamer. Dat is logisch; zo werkt vertrouwen.

Wat ons te doen staat, is koers houden en doorgaan met het op orde brengen van de overheidsfinanciën, want wij kunnen als overheid niet doorgaan met uitgeven op basis van de hoge, verkeerde groeivoet waarvan we zijn uitgegaan. De overheidsuitgaven moeten dus omlaag, zodat de schulden niet verder zullen stijgen. Ik houd staande dat de bezuinigingen ook een hervorming op zichzelf zijn. Zij zorgen immers ook voor een overheid die nog veel scherper is toegesneden op haar eigenlijke taak. Het tweede wat moet gebeuren, is doorgaan met alle noodzakelijke hervormingen. De heer Pechtold prees het kabinet. Tussen al het loven zag hij ook een paar dorre takjes, maar ik heb vooral geluisterd naar zijn loftuiting dat het kabinet en deze coalitie al die grote hervormingen aanpakken, in het onderwijs, op het terrein van de gezondheidszorg en de sociale zekerheid, op het gebied van de arbeidsmarkt en de pensioenen en de positie van mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt. Daar gaan wij mee door. Wij zijn zeer gemoedteerd om dat te doen omdat dit in combinatie met andere zaken noodzakelijk is om Nederland op het pad van herstel te krijgen.

Wij hanteren hierbij twee belangrijke randvoorwaarden. In de eerste plaats zoeken wij constant naar mogelijkheden om ook op korte termijn extra zuurstof aan de economie te geven. Hierover stond gisteren een interview in de Volkskrant met de leider van de Partij van de Arbeid. Wij werken daadwerkelijk aan mogelijkheden om de economie extra aan te jagen. Die moeten overigens geen of zo min mogelijk geld kosten, want anders leidt het tot extra bezuinigingen. Dat zal de crisis niet zomaar wegnemen, maar het kan wel bijdragen aan het dempen van de crisis. In de tweede plaats moeten wij de rekening van al deze maatregelen op een fatsoenlijke manier in de samenleving leggen. Dat zijn de twee andere pijlers onder het akkoord van deze coalitie.

De heer **Pechtold** (D66):

Ik dank de premier hiervoor. Ik denk dat het mensen helpt als de visie van het kabinet die hierachter zit, met hen wordt gedeeld. Koers houden is wel moeilijk als je met een lekke boot in een drooggevalle rivier zit. En daar zit dit kabinet zo langzamerhand. Ik heb weleens gezegd dat Nederland economisch gezien misschien wel een deelstaat van Duitsland is, maar het grote verschil met Duitsland zijn inderdaad de hervormingen. Daarover ben ik het met de premier eens. Ik noem de huizenmarkt en de arbeidsmarkt. Daar houdt het kabinet nou juist geen koers, maar stelt het uit. Ik heb het vanochtend laten zien. In het regeerakkoord, dat ik nu voor het kabinet zichtbaar omhooghoud, vertegenwoordigt het rood gekleurde gedeelte in de arbeidsparagraaf het deel dat inmiddels in tijd is vooruitgeschoven.

Minister **Rutte**:

Vanmorgen was het rode gedeelte nog geschrapt.

De heer **Pechtold** (D66):

Ja, vooruitgeschoven of geschrapt. Er staan ook gele delen in. Mijn kinderen zouden het niet na kunnen doen, zo veel kleur.

Minister **Rutte**:

U doet het wel heel mooi.

De heer **Pechtold** (D66):

Ja, u krijgt een exemplaar.

Laten wij het even toespitsen op de arbeidsmarkt. Waarom worden al die maatregelen vooruitgeschoven? Als de 3% dadelijk niet worden gehaald met die 6 miljard, zal Ollie Rehn vooral kijken naar de mate van hervormen. De minister heeft hem ook horen zeggen dat de hervormingen in Nederland bedroevend langzaam plaatsvinden.

Minister **Rutte**:

Dat laatste is niet meer het geval. Uit de conclusies van de Europese Raad die vrijdag naar buiten komen, zal blijken dat de Commissie haar adviezen op twee punten heeft aangepast. Ten eerste is zij wel tevreden over het tempo van de hervormingen. Dat is in tegenspraak met de eerdere conceptconclusies van de Commissie. Ik vind dat goed nieuws. Ten tweede is de Commissie ook tevreden over de aanpassing op de huizenmarkt. Op beide punten zijn de aanbevelingen van de Commissie dus inmiddels aangepast in een richting die ik in lijn vind met en recht vind doen aan hetgeen het kabinet op dit moment doet.

Ik vind het van het allergrootste belang dat wij in Nederland zoeken naar een breed draagvlak. Dat betekent dat je voor de huizenmarkt met sociale partners, voor de woningmarkt met de partijen op de woningmarkt en voor de aanpassingen in de zorg met partijen in de zorg probeert een breed draagvlak te realiseren. Ik weet dat mensen zich juist nu buitengewoon grote zorgen maken als wij de WW-maatregel op dit moment in deze crisis nemen. Als de prijs voor een breed draagvlak dan is dat ik midden in een economische crisis gedwongen ben om een aanpassing van de WW één jaar uit te stellen, dan ben ik bereid die prijs te betalen. Ik acht het namelijk van belang dat organisaties zoals FNV, VNO-NCW en de andere partners in de Stichting van de Arbeid daardoor steun geven aan die maatregelen. Daarmee is het polderen niet een doel op zichzelf, want uiteindelijk nemen wij hier de finale beslissingen. Daarover ben ik het met de heer Pechtold eens. Die worden niet in de polder genomen. Het zoeken naar draagvlak is echter van levensbelang als het land door deze heel moeilijke fase gaat. Het leiderschap dat partijen zoals FNV en VNO-NCW, maar ook MKB-Nederland, CNV, MHP en LTO Nederland hebben willen nemen, vind ik van zeer grote waarde. Dat hebben wij op deze manier willen honoreren.

De heer **Pechtold** (D66):

Daarover ben ik het eens. Je moet niet dwars door draagvlak heen in je eentje iets afdwingen als de boel daardoor stil komt te liggen. Maar eeuwig zoeken naar consensus, die vervolgens weer als sneeuw voor de zon verdwijnt, helpt ook niet. Het regeerakkoord is uitgekleeft en vooruitgeschoven. Vanavond sneuvelt het pensioenakkoord. U zult zien dat alleen uw coalitie het zal steunen, en dat het verderop hopeloos zal stranden in de Eerste Kamer. Over het sociaal akkoord zeggen partners, de werkgevers, nu dat zij zich erin geluisd voelen. De tegenkandidaat van de heer Heerts, mevrouw Corrie van Brenk, zegt: het gaat niet door; met die zes miljard is het van tafel. Degene die won, Heerts, zegt: het is spelen met vuur. De fik dus in dat sociaal akkoord. Dat is de oogst van een paar weken: geen regeerakkoord, weg pensioenakkoord, 2,7 miljard weg. Ik voorspel

hetzelfde over het sociaal akkoord, al kan het nog een paar weken duren.

Minister Rutte:

Ik plaats daar twee andere beelden of feiten tegenover. In de eerste plaats staat in mijn visie het regeerakkoord volledig overeind. Dat wij maatregelen op het terrein van de WW en de arbeidsmarkt één jaar later nemen in ruil voor draagvlak, vind ik meer dan verdedigbaar. Ik verwijs hiervoor naar mijn vorige antwoord. Het tweede feit dat ik ertegenover plaats is dat het sociaal akkoord bestaat; het is er. De heer Pechtold weet hoe het werkt in Nederland. Als je over dit type moeilijke maatregelen met elkaar tot consensus komt, is het onvermijdelijk dat anderen daar ook iets van vinden of achteraf zeggen dat ze het net iets anders hadden gewild. Ik had misschien bepaalde aspecten in het akkoord ook wel net iets anders gewild, maar ik vind het zeer verdedigbaar voor het doorvoeren van noodzakelijke hervormingen, ook tegen de onvermijdelijke maatschappelijke tegenstand in. Juist daarom zit ik in de politiek en ben ik zo gemotiveerd voor deze baan. Er is draagvlak voor bij de sociale partners; de sociale partners zeggen tot op de dag van vandaag dat zij erachter staan. Een tegenkandidaat in een van de organisaties en de voorzitter van MKB-Nederland zeggen niet dat zij nu tegen het sociaal akkoord zijn. Zij zeggen dat zij upon reflection, na er opnieuw over te hebben nagedacht, dingen misschien anders zouden hebben gedaan. Dat mag, maar het sociaal akkoord staat dan nog steeds recht overeind. We moeten altijd waarde hechten aan dergelijke bespiegelingen, maar als we daarmee de indruk zouden wekken dat daardoor het sociaal akkoord niet meer bestaat, hechten we er weer een te groot belang aan. Ik zou dat onterecht vinden, want de kracht ervan is juist het draagvlak in de samenleving.

De heer Van der Staaij (SGP):

Voorzitter. Zeker niet elke verandering van het regeerakkoord is een verslechtering; de woningmarkt vind ik daar een goed voorbeeld van, maar dat terzijde. Ik wil de minister-president graag nog nader horen over een onderdeel van het algemene plaatje dat hij schetst van de stand van de economie: de schokbestendigheid. Het valt mij op dat die steeds terugkomt in de analyses. Nederland piekt wel heel hoog, het gaat een eind mee omhoog in alle pieken, maar als het misgaat, zakt het ook wel diep in het dal. Juist voor het vertrouwen van de burgers en voor de binnenlandse bestedingen is het van belang dat de economie in een wat stabielere vaarwater terechtkomt. Hoe kijkt de minister daartegen aan?

Minister Rutte:

Ik denk dat de eerste helft van het antwoord moet zijn dat een economie als de Nederlandse, een open, exportgerichte economie, altijd gevoeliger is dan andere economieën voor grote conjuncturele verschillen en schommelingen op het continent en in de rest van de wereld. Vanwege dit eerste feit worden wij meer dan gemiddeld geraakt. De binnenlandse bestedingen zijn een belangrijke factor in onze economie, maar wat in het buitenland gebeurt is simpelweg van heel grote invloed op de kracht van onze economie. Ik kom daarmee op de tweede helft van het antwoord: juist omdat dat het geval is, is het extra belangrijk dat wij onze overheidsfinanciën op orde brengen. Daardoor ontstaat

namelijk niet alleen het direct hervormende effect van een kleinere overheid, die er is als je haar nodig hebt maar niet in de weg loopt als je haar niet nodig hebt. Het leidt er ook toe dat onze economie, juist omdat zij open en minder schokbestendig is dan andere economieën, schokken beter zal kunnen opvangen, omdat de overheidsfinanciën dan meer onder controle zijn. Op dit moment is dat niet het geval. Daarom zijn we, gelukkig met steun uit deze Kamer, er zo druk mee bezig om dat op te lossen.

De heer Van der Staaij (SGP):

Zeker, het open karakter van onze economie speelt een belangrijke rol. Maar het viel mij op dat de Sociaal Economische Raad in zijn breed gedragen analyse van enkele maanden geleden zei dat we niet alleen daarop moeten letten. De langlopendeschuldenlast is in Nederland ook veel groter dan in andere landen, en dat feit drukt uiteindelijk ook heel sterk op de consumentenbestedingen. Is het zo gek dat burgers in tijden waarin zij de ene na de andere tegenvaller krijgen en ook nog een langlopende schuld hebben, wel even oppassen met uitgeven? Het kabinetsbeleid geeft daarop nog geen duidelijk antwoord.

Minister Rutte:

Dat loopt natuurlijk langs verschillende lijnen. In de eerste plaats moeten we de feiten scherp onder ogen zien. Ja, er is sprake van private schulden. Er is in Nederland ook sprake van grote private rijkdom, al was het maar rijkdom die in de toekomst naar mensen toekomt, bijvoorbeeld in de mate waarin huizen ooit tot verkoop komen. Ik noem de 1.100 miljard die de pensioenfondsen en verzekeraars voor ons allemaal in beleggingen hebben zitten. En zo kan ik nog wel even doorgaan. Dus er staan ook cijfers tegenover. Vooral waar het de overheid zelf betreft acht ik het van het grootste belang dat we die schokbestendigheid vergroten door de staatsschuld terug te brengen en in ieder geval op korte termijn de tekorten onder controle te krijgen, omdat dit ons ook minder gevoelig maakt voor wisselingen in bijvoorbeeld inkomsten waar het betreft de belastingen. Die schokbestendigheid verbeteren is van levensbelang.

De heer Slob (ChristenUnie):

De minister-president omarmde mijn analyse van de crisis maar ik heb in die analyse ook aangegeven dat het oproepen tot consumeren echt te eenzijdig is en dat dit niet de oplossing van de crisis is die ten diepste een schulden crisis is. Als hij mijn analyse omarmt, heb ik aan hem de vraag of hij niet een beetje spijt heeft van wat hij een paar weken geleden gezegd heeft over die auto's en huizen kopen, waarvan we nu ook zien dat het op deze wijze niet landt in onze samenleving, mede gelet op wat de heer Van der Staaij zo-even zei, namelijk dat mensen natuurlijk niet gek zijn en mensen ook zelf proberen hun geld bij zich te houden om te kijken wat ze kunnen doen om eventuele aanvallen in de vorm van bezuinigingen die op ze afkomen, te kunnen weren.

Minister Rutte:

Mijn betoog was als volgt. We sloten half april dat sociaal akkoord. Ik heb toen tegen de mensen in het land gezegd: als we in een heel ernstige en moeilijke crisis in staat zijn om in Nederland een akkoord te sluiten met sociale partners

en we kort daarvoor nog een woonakkoord hebben gesloten met partijen in de woningmarkt — we waren toen ook bezig een zorgakkoord te sluiten — dan is dat op zichzelf ook reden om wat weer meer vertrouwen te hebben in het vermogen van het land om problemen aan te pakken. Ik heb gezegd: als mensen, omdat ze zich grote zorgen maken over de stand van het land beslissen om bepaalde uitgaven niet te doen, dan hoop ik dat ze hierin aanleiding vinden om opnieuw na te denken over het niet doen van die noodzakelijke uitgaven. Dan praat je dus over mensen die zich dat kunnen veroorloven en dus niet over mensen die schulden hebben, mensen wier huis onder water staat of mensen die hun baan verliezen of dreigen te verliezen. Ik heb het over mensen die puur vanwege een gebrek aan vertrouwen in de economie, bepaalde uitgaven uitstellen. Ik heb toen gezegd: zie hier dat dit kabinet in nauwe samenwerking met relevante maatschappelijke organisaties de problemen aanpakt en dat het feit dat we die aanpakken in zichzelf kan bijdragen aan herstel van vertrouwen. Dat is mijn betoog en daar sta ik vierkant achter.

De heer Slob (ChristenUnie):

We hebben gezien wat er in de weken daarna gebeurd is. Inderdaad, er lag een akkoord en dat leek ook echt inhoud te hebben, maar inmiddels zijn we weken verder en het gedoe rond de pensioenen geeft al aan hoe ongelofelijk broos het geheel is. We moeten nu gaan wachten tot augustus/september voordat er definitief duidelijkheid is over hoe het kabinet die crisis nu echt gaat aanpakken. Dus dat vertrouwen is eigenlijk alweer helemaal verdwenen. Dat zien we ook gewoon in de economische cijfers terug. Wat zegt u dat dan?

Minister Rutte:

Als de mensen geïnteresseerd zijn in de aanpak van dit kabinet van de crisis, vertel ik ze wat we aan het doen zijn. Dat is eigenlijk wat ik zo-even al antwoordde in de richting van de heer Pechtold, namelijk het op orde brengen van de overheidsfinanciën, het doorvoeren van noodzakelijke hervormingen, het op korte termijn creëren van extra zuurstof voor de economie zonder daarmee de illusie te willen wekken dat we de hele crisis kunnen bestrijden, en het op een fatsoenlijke manier neerleggen van die rekening in de samenleving. Dat vraagt offers van heel veel mensen, maar ik ben er ten diepste van overtuigd dat dit de enige weg is naar langdurig economisch herstel. Dan zullen de mensen zeggen: maar die 6 miljard dan? Dan zeg ik: die 6 miljard is niet ons antwoord op de crisis, die 6 miljard is een noodzakelijk extra ombuigingspakket om ervoor te zorgen dat we onze ambities bij het op orde brengen van de overheidsfinanciën gestand kunnen doen. Daar beslissen we over op het ordelijke moment, namelijk in augustus bij de normale besluitvorming. Laten we nu niet de indruk wekken dat die 6 miljard ons antwoord op de crisis is. Ons antwoord op de crisis is het regeerakkoord en die 6 miljard is het omgaan met een heel vervelende, ernstige tegenvaller.

De heer Slob (ChristenUnie):

Juist het feit dat dergelijke grote bedragen boven de markt hangen en het de mensen behoorlijk kan treffen als daar maatregelen achter schuilgaan die in hun directe bestaan gelijk binnenkomen, zorgt voor die onzekerheid, voor die verlamming, voor het feit dat we dus op deze wijze niet op

gang komen. In dat opzicht wil ik u toch het volgende meegeven. In maart hebt u hier een lijstje neergelegd. Ik vond het niet een heel consistente lijst, maar er lagen in ieder geval op hoofdlijnen bezuinigingen. Waarom hebt u er niet voor gekozen om dat nu ook gewoon voor die 6 miljard te doen? Dan hadden wij hier een fatsoenlijk debat kunnen voeren, terwijl wij nu urenlang met bezigheidstherapie bezig zijn, wat niet echt tot veel zal leiden. Dan hadden wij een fatsoenlijk debat kunnen voeren. Dan hadden wij u ook zaken kunnen meegeven en dan had u gewoon netjes uw begroting kunnen afmaken. Dan hadden wij meer duidelijkheid gehad dan straks helaas zal overblijven aan het eind van dit debat.

Minister Rutte:

Dat zegt de heer Slob — en ik respecteer dat — die ook een groot voorstander was van een sociaal akkoord. Het sociaal akkoord behelsde onder andere op dit punt dat wij met de sociale partners hebben afgesproken dat wij ook de effecten van dat akkoord wilden bezien voor de kortere termijn op de economie. Dat is de reden geweest om dat pakket van tafel te halen en te zeggen dat wij op het normale besluitvormingsmoment in augustus met concrete maatregelen naar buiten komen. De duidelijkheid die wij verschaffen is dat het zal gaan om 6 miljard. Dat is het bedrag. De invulling komt in augustus. Dus ten eerste is het het normale besluitvormingsmoment en ten tweede was het ook een logisch antwoord op het feit dat wij met de sociale partners wilden komen tot een sociaal akkoord. Dat betekent dat je over en weer geeft en neemt. Ik denk ook dat de heer Slob het nog steeds goed vindt dat zo'n akkoord er is gekomen.

De heer Van Ojik (GroenLinks):

Ik vind echt dat de minister-president zich er een beetje gemakkelijk van afmaakt. Hij omarmt het positieve, hij spreekt van zuurstof voor de economie en zegt dat het goed is om te investeren, liefst op een zodanige manier dat het de overheid zo weinig mogelijk geld kost. En o ja, daarnaast moeten wij ook nog 6 miljard bezuinigen, niet om de crisis te bestrijden maar om de begroting op orde te brengen. Het punt waarop hij misschien wil reageren, is dat die 6 miljard bezuinigen nu juist precies het omgekeerde doet van wat hij wil bereiken met het toevoegen van zuurstof aan de economie. Die 6 miljard bezuinigen haalt zuurstof weg uit de economie. De minister-president verwees zelf naar het interview met de heer Samsom in de Volkskrant van gisteren. Wij horen wel de positieve kant van het verhaal maar over het feit dat er tegelijkertijd iets gebeurt dat al die positieve effecten weer teniet doet zegt het kabinet: daar hoort u in augustus meer over.

Minister Rutte:

Ik vind dat de heer Van Ojik dan geen echt doet aan het interview, want daarin beschrijft de heer Samsom ook de noodzaak van die 6 miljard aan ombuigingen. Dat staat er ook in. Het stuk gaat daarnaast in op zijn opvatting en overtuiging, die wij ook met elkaar delen in de coalitie, dat het noodzakelijk is om behalve om te buigen ook te kijken naar mogelijkheden om op korte termijn extra ruimte te creëren voor economische groei en voor beperking van de ernstige economische crisis. Ik vind die balans er wel degelijk in zitten en ik kan dat aan iedereen uitleggen. Ik zeg daarmee niet dat het makkelijk is. Ik zeg daarmee niet

dat niet bijna iedereen, of misschien wel iedereen in Nederland daar de gevolgen van zal merken. Als ik nu de optelsom maak van de twee kabinetten die mijn naam dragen, dan staat de teller inmiddels op 45 miljard. Als deze 6 miljard erbij komt, gaan we over de 50 miljard aan ombuigingen heen. Dat zijn enorme bedragen. Dat is ongekend in de recente parlementaire geschiedenis, ook procentueel ten opzichte van het hele nationaal inkomen. Maar het is noodzakelijk omdat we inmiddels weten dat onze overheidsfinanciën uit het lood staan, omdat wij weten dat de onderliggende concurrentiekracht van onze economie tekortschiet. Vandaar die combinatie van hervormen, ombuigen, de overheid kleiner maken, meer zuurstof aan de samenleving geven en zorgen dat je kwetsbare groepen daarbij zo veel mogelijk ontziet. Zonder daarmee de indruk te willen wekken — ik zeg het nog een keer — dat niet iedereen daarvan ook de gevolgen zal voelen. Dus ik leg het verwijt terzijde dat wij, de heer Samsom gisteren of ik hier nu, te veel nadruk zouden leggen op alleen het leuke van een mogelijk investeringspakket. Ik noem dat hier ook vanmiddag voortdurend in combinatie met de noodzaak van de vereiste ombuigingen. Het is die combinatie, het kan niet anders.

De heer **Van Ojik** (GroenLinks):

Ik betwist niet dat er niet ook wordt gesproken over mogelijke bezuinigingen. Wij hebben al eerder vanochtend in het debat met de fractievoorzitters onderling gewisseld dat daar het probleem veeleer is dat de een iets zegt en dat de ander iets zegt wat datgene wat de een heeft gezegd uitsluit. Daarop kan de minister-president apart reageren. De minister-president zegt wat er onder zijn kabinetten-Rutte I en Rutte II allemaal is gebeurd, waarbij straks de teller over de 50 miljard heen gaat. Van harte gefeliciteerd, zou ik zeggen. Het gaat er natuurlijk om of met die 50 miljard iets wordt bereikt wat in de buurt komt van herstel van werkgelegenheid, herstel van vertrouwen. Daar is anders nog helemaal niets van te merken, zeg ik met grote spijt.

Minister **Rutte**:

Nee. Nederland is immers geen eiland. Daarmee kom ik terug bij mijn betoog. Nederland wordt geraakt door de schuldencrisis en door de noodzaak van balansherstel. Het wordt geraakt door het feit dat we te lang op te grote voet hebben geleefd. Nederland wordt geraakt door het feit dat wij een zeer open economie zijn en door het feit dat de huizenmarkt in Nederland extra problemen heeft ten opzichte van de omliggende landen. Dat zijn de feiten.

De heer Pechtold vroeg mij net om de vergelijking te maken met Duitsland. Die vergelijking heb ik gemaakt. Duitsland heeft dit type maatregelen genomen, eerder dan wij. Duitsland heeft er bovendien voor gezorgd dat de loonkosten beperkter stegen. We zien op dit moment wat de effecten daarvan zijn. Duitsland verwacht op zeer korte termijn, misschien wel dit jaar, te bewerkstelligen dat er geen tekort meer is. Het verwacht in een fase te komen waarin de schuld kan worden verlaagd. Duitsland zou dan extra ruimte krijgen voor lastenverlichting en investeringen in onderzoek en onderwijs. Dat is de opbrengst van dat type beleid. Om daar te komen, moet je echter buitengewoon moeilijke maatregelen nemen. Het is zeker moeilijk als je dat moet doen op een moment dat de wereldeconomie zo'n zware crisis doormaakt. Dat staat buiten kijf, maar je zult het allemaal

tegelijk moeten doen. Er is hier geen makkelijk antwoord. Ik ben er ten diepste van overtuigd dat het antwoord ligt in de combinatie en dat dit ook leidt tot duurzaam economisch herstel.

De heer **Van Ojik** (GroenLinks):

Vooralsnog is de opbrengst van de bezuinigingen dat er werkgelegenheid verloren gaat, dat er koopkracht ontbreekt en dat er onzekerheid is bij mensen tegen wie de minister-president zegt: u moet uw geld laten rollen. Je kunt niet zeggen dat we de economie weer zuurstof moeten geven, terwijl je aan de andere kant zegt dat er niet valt te spreken over je bezuinigingspakket van inmiddels meer dan 50 miljard.

Minister **Rutte**:

Ook de heer Van Ojik zal uiteindelijk de feiten onder ogen moeten zien. Hij zal zien dat het simpelweg niet mogelijk is om te zeggen: laten we die bezuinigen maar even niet doen. Dan verliezen we namelijk het vertrouwen van financiële markten en het vertrouwen van onze eigen bevolking, die zal zien dat de staatsschuld te veel oploopt en dat dit op termijn onherroepelijk zal leiden tot veel dramatischer maatregelen. Als Tweede Kamer en kabinet moeten we een goede huisvader zijn. Als een goede huisvader zullen we al die maatregelen tegelijkertijd moeten nemen.

De heer Pechtold daagt mij uit om hier uitvoerig met Nederland over in gesprek te blijven. Dat doe ik van harte. Zodra ik de kans krijg, pak ik die handschoen constant op. Maar het is niet zo dat je, als het even wat minder gaat, kunt besluiten om die bezuinigingen of die hervormingen niet te doen. Je zult het allemaal tegelijk moeten doen. Het is de enige weg naar een duurzaam economisch herstel.

De heer **Roemer** (SP):

Na een kwartiertje management by speech van de premier vraagt ongeveer heel Nederland zich af: waarom zou ik dit verhaal van de premier nog geloven? De harde werkelijkheid na drie jaar is dat hier geen banenkampioen staat, maar iemand die verantwoordelijk is voor 263.000 werklozen erbij. De premier zei vooraf: ik ben van de lastenverlichting. Maar ik geloof niet dat er één kabinet is geweest dat in zo'n korte tijd zo veel lastenverzwaringen heeft doorgevoerd. De premier zou de eigen bijdrage in de zorg niet verhogen. Weet u het nog, dat beroemde debat? Als we een beetje pech hebben, is het dadelijk twee keer zo hoog. De premier zegt dat hij het vertrouwen wil hebben van sociale partners. Ze rennen met bosjes weg. Het beleid van de afgelopen jaren heeft een averechts effect gehad. Wanneer wil de premier nu eens luisteren? Al luistert hij niet naar mij, ik vraag hem om te luisteren naar al die andere adviseurs, zelfs uit zijn eigen partij, die zeggen dat dit een doodlopende weg is en dat dit alleen maar de crisis verdiept en verergert.

Minister **Rutte**:

De heer Roemer zegt eigenlijk dat het allemaal makkelijker kan en minder pijnlijk. Hij zegt dat datgene wat het kabinet doet, niet nodig is. Maar dan zijn we het gewoon fundamenteel oneens. Ik ben ervan overtuigd dat het niet leidt tot economisch herstel als we de route volgen die de heer

Roemer, gelet op zijn vragen, bij implicatie voorlegt. Het zal er niet toe leiden dat Nederland duurzaam uit deze crisis komt. Het zal er niet toe leiden dat in Nederland duurzaam herstel van banen ontstaat. Op korte termijn leidt het mogelijk tot goede peilingen en plezierige populariteitscijfers, maar op langere termijn doen we dan niet wat noodzakelijk is voor Nederland.

Toen Samsom en ik elkaar belden na de verkiezingsuitslag, die ons vanwege de zetelverdeling tot elkaar leek te veroordelen, hebben we gezegd: als we het dan toch samen gaan doen, gaan we ook al die dingen tegelijkertijd aanpakken; dan realiseren we ons dat we door een fase zullen gaan waarin de mensen niet met de bloemen langs de kant staan. Dat is inderdaad het geval. We zitten midden in die fase. Ik ben er echter van overtuigd dat dit de enige manier is om verantwoordingsvol en vol zelfvertrouwen dit beleid voort te zetten. Dat moet gebeuren. Wij moeten koers houden. Wij moeten koers houden. Als we dat niet doen, werken we niet aan herstel.

De heer Roemer (SP):

We moeten ons aan de feiten houden. De premier kan wel aangeven hoe het zou zijn geweest als wij wat hadden gedaan. Ik ga die uitdaging graag aan, maar ik stel voor dat wij dat de volgende keer doen. Laten wij de feiten op een rijtje zetten. Alles wat de kabinetten-Rutte tot dusverre hebben gedaan, heeft niets, maar dan ook niets bijgedragen aan enig herstel van vertrouwen, enig herstel van de economie. De cijfers vallen voortdurend tegen, of het nu gaat om de koopkracht, het vertrouwen of de economische groei. Het valt voortdurend tegen. Elke dag opnieuw krijgt het kabinet het bewijs dat zijn beleid averechts werkt.

We kunnen het met elkaar oneens zijn, maar de feiten verloochenen zich niet. Zelfs binnen zijn eigen partij krijgt de heer Rutte elke dag opnieuw andere adviezen. Luister dan niet naar mij, maar luister naar die adviezen.

Minister Rutte:

Ook de heer Roemer kan niet weglopen voor twee feiten die bepalend zijn sinds in 2010 het eerste kabinet met mijn naam is aangetreden. Ik wijs ten eerste op het feit dat onze overheidsuitgaven op dat moment structureel op een te hoog niveau lagen ten opzichte van de verwachtingen aan economische groei. Het is uitermate moeilijk. Het vraagt van heel veel mensen offers, maar wij zijn bezig om dat om te buigen. Dat moet, want als wij dat nu niet doen, schuiven wij de rekening door en dan wordt die uiteindelijk onbetaalbaar. Dat leidt tot een structureel gebrek aan vertrouwen in politiek en economie. Dat is totaal onverantwoordelijk. Ik wijs ten tweede op de inleiding van de heer Slob, namelijk dat Nederland geen eiland is. Wij hebben te maken met de feiten die ik zojuist heb genoemd, de schulden crisis, de noodzaak van balansherstel en het feit dat wij op te grote voet hebben geleefd. Daarom luidt onze agenda dat wij de overheidsfinanciën op orde moeten hebben, dat wij de noodzakelijke hervormingen moeten doorvoeren, dat wij koers moeten houden en dat wij ervoor moeten zorgen dat dit land structureel sterker uit deze crisis komt. Dat is het enige recept, dat is de enige route naar herstel.

De heer Roemer (SP):

Eén van de grote problemen waarmee wij nu te maken hebben, en die door vriend en vijand wordt erkend, betreft de binnenlandse bestedingen. Mensen geven niet meer uit, omdat ze dat niet kunnen, omdat ze jarenlang hebben ingeleverd en omdat het vertrouwen er niet is dat hun situatie verbetert. Dat is het grootste probleem waarmee wij op dit moment te maken hebben. Daarom zien wij een enorme spiraal naar beneden. Daarom gaan heel veel bedrijven uit het midden- en kleinbedrijf failliet. Met het failliet gaan van die bedrijven zien wij de werkloosheid oplopen. Met het oplopen van de werkloosheid zien wij de koopkracht van mensen dalen. De premier doet er ook nog eens 6 miljard bij. Het tegenovergestelde is dus het geval. Het beleid van het kabinet verdiept en verergert de crisis en zorgt ervoor dat het wantrouwen van mensen groeit, dat de koopkracht vermindert en dat er niet gericht wordt geïnvesteerd in economisch herstel in welke richting dan ook. Dit kabinet is de crisis.

Minister Rutte:

Dan moet ik de heer Roemer confronteren met nog een derde feit. Naast de te hoog doorlopende overheidsuitgaven en het feit dat Nederland hard wordt geraakt door de internationale crisis is het derde feit dat toen in 2008 de ernstige crisis uitbrak in de financiële wereld het toenmalige kabinet terecht niet onmiddellijk is gaan bezuinigen. De VVD, mijn partij, heeft dat toen ook gesteund. Wij hebben wel gezegd, en daar kwam toen kritiek op, dat er ook maatregelen moesten worden aangekondigd die zouden worden genomen om een en ander weer om te buigen als dat nodig zou zijn. Daar hadden we ruzie over, maar we steunden het beleid om op dat moment de automatische stabilisatoren, de overheidsuitgaven, niet meteen aan te passen aan de ernstige crisis. Het betekent wel dat je de rekening op enig moment terugkrijgt. We zitten nu in een fase waarin wij bezig zijn om die af te betalen. Dat is onvermijdelijk. Het is tevens onvermijdelijk dat, als dat gebeurt in een fase waarin de wereldeconomie het opnieuw zwaar heeft, het land wordt geraakt, en tevens het vertrouwen van mensen. Ik ken de heer Roemer als een verantwoordelijk man. Ik zei zojuist niet voor niets dat wij hier als goed huisvaders gezamenlijk bijeen zijn. Daar hoort bij dat je de feiten benoemt, dat je de mensen vertelt wat je aan het doen bent, dat je de mensen een puntje aan de horizon schetst en dat je eerlijk tegen mensen zegt dat het niet kan zonder moeilijke maatregelen. Volgens mij wil en kan de heer Roemer daar ook niet voor weglopen.

De heer Roemer (SP):

Voorzitter. Ik zal er dadelijk eentje overslaan.

De minister-president maakt een enorme denkfout. Hij heeft het steeds over het tekort op onze begroting. Hij vergeet echter telkens te melden wat de grote tegenvallers zijn. Zo'n tegenvaller is dat het kabinet steeds meer extra inkomsten berekent en incalculeert op de begroting die niet komen. De btw-verhoging zou vier miljard opleveren. Bij lange na niet! Bezuinigingen zouden wat opleveren. Maar dat gebeurt bij lange na niet, vanwege alle negatieve effecten van de bezuinigingsmaatregelen. Het kabinet rekent zich voortdurend rijk en daardoor blijft het achter de feiten aanlopen. Het echte probleem pakt het kabinet niet aan. Het probleem verergert alleen maar, doordat de koopkracht van de men-

sen voortdurend verslechtert en de lasten van de bedrijven en het midden- en kleinbedrijf alleen maar stijgen. De echte problemen gaat het kabinet gewoon uit de weg en dat is niet alleen een ramp voor de economie: het is een ramp voor de hele samenleving en de kwaliteit van de beschaving.

Minister Rutte:

Ik moet de heer Roemer toch wijzen op een feitelijke onjuistheid in zijn betoog. Die feitelijke onjuistheid is dat hij eraan voorbijgaat dat de maatregelen die je neemt, altijd effect op de economie hebben. Dat geldt zowel voor lastenmaatregelen als voor uitgavenmaatregelen. Dat betekent dat je altijd meer maatregelen moet nemen om het effect te bereiken voor het saldo dat je wilt bereiken. Dat is nu eenmaal zo en dat hebben we dan ook gewoon ingecalculleerd. We hebben nu te maken met het feit dat onze economie zich ook eigenstandig in zwaar weer bevindt en dat dit een eigenstandig effect heeft. Als de heer Roemer de vorige verkiezingen had gewonnen en op deze plek had gestaan, dan zou ook hij hiervoor niet hebben kunnen weglopen, want ook hij had zich dan gedwongen gezien om deze noodzakelijke maatregelen te nemen. Ik twijfel daar geen seconde aan, tenzij ik hem verkeerd inschat. Ik schat hem namelijk in als iemand die probeert om dit land beter over te dragen aan de volgende generatie.

De heer Van Haersma Buma (CDA):

De minister-president houdt een mooi verhaal over begrotingssoliditeit, maar soliditeit was voor deze minister-president tot nu toe altijd 3%, een maximaal tekort van 3%. De heer Samsom heeft vanochtend duidelijk gemaakt — en ik deel wat hij zegt — dat 6 miljard bezuinigingen in 2014 zal leiden tot een tekort van meer dan 3%. Hoe kan de premier dat rijmen?

Minister Rutte:

Dat weten we niet. We weten dat 6 miljard het bedrag is dat we gaan bezuinigen. Die 6 miljard moet verder structureel worden ingevoerd. We weten dat op basis van de laatste ramingen van de Europese Commissie. Ik voeg daaraan toe dat we niet bezuinigen voor Europa, maar we moeten ons natuurlijk wel op een cijfer baseren en we baseren ons op het cijfer van Europa. We bezuinigen omdat we dat zelf belangrijk vinden. Maar goed, de raming van de Commissie laat zien dat je met 6 miljard aan bezuinigingen op 3% komt. Dan komt de volgende vraag. Stel dat de ramingen verslechteren wanneer de Commissie in november met haar volgende raming komt: wat gaan we dan doen? De Commissie zegt: als dat al zou gebeuren en als het kabinet alle maatregelen structureel heeft doorgevoerd, dan kan Nederland meer tijd krijgen. Dat heeft Rehn ons verteld. Op basis daarvan hebben wij als coalitie gezegd: "Wij gaan nu 6 miljard doen. Dat is het bedrag waar wij maatregelen bij gaan zoeken."

De heer Van Haersma Buma (CDA):

Blijft staan dat de 3% voor de minister-president niet langer het uitgangspunt is. Dat was het altijd wel, maar het beleid is nu: 6 miljard bezuinigen, ook als daarmee een tekort van 3,1%, 3,2% of 3,3% ontstaat.

Minister Rutte:

In het regeerakkoord staat dat Nederland het Groei- en Stabiliteitspact volgt. Het Groei- en Stabiliteitspact dwingt ons om eerst naar 3% te gaan en vervolgens het tekort in een aantal jaren in structurele stappen terug te brengen naar 0%. Het zal echt nog wel even duren voor het zover is, maar we moeten die stappen wel in een bepaald tempo zetten. De Commissie laat zien dat wij met een bezuinigingsbedrag van 6 miljard structureel in 2014 op die 3% komen. Dat is de laatste raming van de Commissie. Als in november die raming verslechtert, dan kunnen wij meer tijd krijgen van de Commissie, de uitvoerder van het Groei- en Stabiliteitspact, mits die 6 miljard structureel is ingevuld. De maatregelen moeten dan wel structureel zijn en er moet bovendien sprake zijn van een verslechtering.

De heer Van Haersma Buma (CDA):

Is het nu zo moeilijk om te erkennen dat u daarmee die 3% loslaat? U kunt er omheen blijven draaien, maar die 6 miljard leidt niet precies tot 3%, maar tot een iets hoger percentage. Die 3% is namelijk afgeleid van 1% van het bbp en niet van 3%. Als het tegenvalt, stuurt u dus op Olli Rehn en niet langer op die 3%, een percentage dat u uw kiezers altijd hebt voorgehouden. Wees daar toch eens een keer open over!

Minister Rutte:

Voorzitter, ik verwijs naar het vorige antwoord om te voorkomen dat ik in herhaling vervall.

De heer Van Haersma Buma (CDA):

Dan ga we door, voorzitter.

De voorzitter:

Misschien kunt u dat in een volgende ronde doen?

De heer Van Haersma Buma (CDA):

Ik stel er nog één vraag over.

De minister-president sprak zojuist warme woorden over het hetgeen de heer Samsom gisteren over garanties en dergelijke liet optekenen. We hebben de minister van Financiën bij de bespreking van het jaarverslag op de derde woensdag in mei horen zeggen dat garanties juist afgebouwd moeten worden, omdat de risico's te groot worden. Hoe moet ik het beleid van het kabinet toen rijmen met uw positieve reactie nu?

Minister Rutte:

Mijn warme woorden betroffen het thema "wat kunnen kabinet en politiek doen om extra zuurstof aan de economie te geven?"

Ik heb mij niet uitgelaten over concrete gedachten die de leider van de PvdA in dat interview liet horen. Wij zullen moeten afwachten wat daarvan in de finale besluitvorming materialiseert in een pakket. De gedachte als zodanig steun ik.

De heer Buma heeft de belangrijke vraag gesteld hoe wij kunnen voorkomen dat het totaal aan overheidsgaranties verder stijgt. Ik en het kabinet delen zijn zorg. Waar het in de plannen noodzakelijk is om de overheidsgaranties te laten stijgen, moeten er tegelijkertijd maatregelen zijn om die garanties elders te laten dalen. Het is zelfs de ambitie van het kabinet om het totale plafond over in de tijd te laten dalen. Wij trekken in dit opzicht aan dezelfde kant van het touw.

Ik heb de meeste vragen beantwoord. Er resteren er nog drie. De heer Krol vroeg mij of wij ook aandacht willen besteden aan het thema op welke wijze het geld van ouders ter beschikking kan komen van kinderen. Ik ga nu niet in op concrete maatregelen, want die komen allemaal in het pakket dat richting Prinsjesdag wordt gepresenteerd. Ik verzeker de heer Krol echter dat wij deze gedachte zullen betrekken bij onze afwegingen. Ik ga daar nu dus geen ja of nee op zeggen. Ik vind het zeker geen vreemd voorstel. Dank voor de suggestie. Of dit uiteindelijk in het pakket terecht komt, wordt vanzelf zichtbaar in september.

De heer **Krol** (50PLUS):

Heel hartelijk dank. Mag ik daar dan als suggestie aan toevoegen dat het goed zou zijn om er een termijn aan te verbinden, zodat het geld ook snel in de economie kan komen?

Minister **Rutte**:

Die suggestie zal ik betrekken bij de discussie over dit punt in de coalitie. Goed idee, althans om het erbij te betrekken. Anders lijkt het of ik alweer een uitspraak doe over het pakket.

Dan de vraag van de heer Buma over de topinkomens in de zorg. Hij vraagt waarom we die aanpak niet al in 2014 laten ingaan. Er spelen twee zaken. De wet Normering topinkomens geldt voor bestuurders, maar niet voor medisch specialisten. Er geldt een overgangsregeling van zeven jaar en dat betekent dat versnelling naar 2014 niets oplevert. Bovendien is het doel van de wet Normering topinkomens niet het realiseren van een budgettaire besparing, maar het normeren van inkomens. Dat is niet in strijd met de vraag van de heer Buma, maar het leek mij goed om het toch te vermelden. Ten aanzien van de medisch specialisten wijs ik erop dat het hoofdlijnenakkoord uit 2011, waar de medisch specialisten onder vallen, zowel de vrij gevestigden als zij die in loondienst zijn, loopt tot 2015. Om die reden heeft de additionele besparing op medisch specialisten van 100 miljoen uit het regeerakkoord als startmoment 2015. Het naar voren halen van die besparing zou het openbreken betekenen van de bestaande afspraken. Dat brengt het risico met zich mee dat de sector zich niet meer gebonden zou voelen aan een gematigde kostenontwikkeling. Alles afwegend, meen ik dat het hantieren van het jaar 2015 om praktische redenen het meest verstandig is.

Vanuit het CDA is een vraag gesteld over de intensiveringen in 2014 ter grootte van 1,7 miljard. Waarom worden die niet uitgesteld? Het is goed om die 1,7 miljard uit te sorteren. Daarin zit ongeveer 0,6 miljard aan intensiveringen die al zijn ingegaan in 2013. Voor het overige betreft het een deel van de intensiveringen en uitvoeringskosten dan wel budget

voor beleid samenhangend met een ombuiging. Als je dat deel van het budget alternatief inzet, zou dat betekenen dat de gerelateerde ombuigingen geen doorgang kunnen vinden. Dat zou dus per saldo geld kosten. Dan blijft er nog zeker een bedrag over van ongeveer 0,7 miljard dat niet valt onder een van de twee reeds genoemde kopjes. Uiteraard wordt ook daarnaar gekeken en is dat onderdeel van de discussies die wij voeren over het pakket 2014. Daarmee heb ik niet gezegd dat het erin zit, maar het is natuurlijk een knop, om het maar oneerbiedig te zeggen, waar uiteraard ook naar wordt gekeken.

Dan is er gevraagd hoe wij verder omgaan met het contact met partijen in de Kamer die niet behoren tot de coalitie. Die gesprekken zijn gaande en vinden in een plezierige sfeer plaats. De conclusie zijdens het kabinet is dat het niet voor de hand ligt om te komen tot een groot pakket en dat daar ook niet overmatig veel enthousiasme voor bestond bij de verschillende partijen of bij de coalitie. Het lijkt de coalitie veel beter om met elkaar in gesprek te zijn over specifieke wensen die leven bij oppositiepartijen. Die gesprekken gaan door, wat mij betreft niet alleen morgenavond, maar ook daarna. Ik ben daar hoopvol over. Ik ben er hoopvol over dat het zal leiden tot overeenstemming over belangrijke dossiers rondom de algemene politieke beschouwingen. Ons streven is breder draagvlak dan alleen de coalitie. Zo dat niet kan, is het alleen de coalitie, maar als het maar enigszins mogelijk is, streven wij natuurlijk naar een breder draagvlak. Wij menen daarmee de geest van de motie-Pechtold op correcte wijze uit te voeren. Wij zijn ook zo snel mogelijk met een concreet voorstel gekomen. Wij hebben de tussenstand gemeld en wij hebben ook gemeld wanneer verdere besluitvorming zal plaatsvinden.

Ik meen hiermee alle vragen in eerste termijn te hebben behandeld.

De heer **Roemer** (SP):

Ik heb dezelfde vragen aan de premier die ik eerder aan de heer Zijlstra heb gesteld. De Kamer heeft een brief gekregen van Ton Heerts, voorzitter van de FNV. Hierin stelt de heer Heerts duidelijk — daar zit geen woord Spaans bij — dat met het ondertekenen van het sociaal akkoord door het kabinet ook de nullijn voor het overheidspersoneel uit het maortpakket is komen te vervallen en dat deze daarom ten onrechte opnieuw in de hoofdlijnenbrief van stal is gehaald. De FNV verwacht dat het kabinet het sociaal akkoord met werkgevers en werknemers volledig respecteert, zodat dit voorstel geen deel zal uitmaken van de uitkomsten van de augustusbesluitvorming. Kan de heer Heerts op uw steun rekenen, minister-president?

Minister **Rutte**:

De heer Heerts verwijst, denk ik, terug naar de onderhandelingen die wij gevoerd hebben. Ik wijs op het akkoord dat gesloten is tussen werkgevers, werknemers en de Stichting van de Arbeid en de bijbehorende kabinetsreactie. Die is volledig afgestemd met de sociale partners. In deze kabinetsreactie staat dat het maortpakket van 4,3 miljard euro van tafel gaat om ruimte te geven aan verder economisch herstel, mede ingegeven door het herstel aan vertrouwen blijkens het feit dat werkgevers, werknemers en kabinet dit tot stand konden brengen. Er staat ook in dat het kabinet niettemin een duidelijk saldodoel heeft. Dat is ook bekend

bij de organisaties van werkgevers en werknemers. Dat betekent dat werkgevers en werknemers zich realiseren dat zo nodig in augustus — wij hebben dat een paar weken later ook gemeld in een brief aan de Kamer — het pakket van begin maart geheel of gedeeltelijk kan herleven. Of alle elementen er dan in zitten, zullen wij moeten bezien. Inmiddels weten wij dat de opgave wat groter is, namelijk 6 miljard. Wij houden ons dus heel strikt aan het sociaal akkoord, daar is geen twijfel over.

De heer Roemer (SP):

Dat is een heel lang verhaal. Het is mij nog niet helemaal duidelijk. Voor de regering is de nullijn voor ambtenaren dus nog steeds onderwerp van gesprek. Die kan dus op tafel komen. De heer Heerts heeft in de ogen van de premier dus geen gelijk als hij stelt dat het sociaal akkoord een afspraak met het kabinet is en dat een nullijn voor overheids-personeel daarmee uitgesloten is?

Minister Rutte:

Ik heb eerder al gezegd dat ik niet inga op concrete maatregelen. De coalitiefractievoorzitters kunnen dat doen, maar ik vind het niet correct dat leden van het kabinet dat ook doen. Wij komen in augustus met een pakket. Wij zullen ons houden aan het sociaal akkoord, daar is geen twijfel over.

De heer Roemer (SP):

En deze zin?

Minister Rutte:

Dat is een zin die een interpretatie geeft. Ik kan deze zin gaan exegetiseren. Ik denk dat daarvan veel waar is. Ik kan u zeggen dat wij ons zullen houden aan het sociaal akkoord, daar is geen twijfel over.

De heer Pechtold (D66):

Ik heb ook een vraag over het sociaal akkoord. Iedereen danst er maar omheen, maar ik vraag mij af waar het überhaupt is. Ik luister naar de partners die ervoor nodig zijn. De werkgevers zeggen: wij voelen ons erin geluisd. De werknemers zeggen: het is spelen met vuur als je 6 miljard gaat bezuinigen. Anderen zeggen: sowieso is het sociaal akkoord weg. Mijn vraag is heel technisch. Stel dat het sociaal akkoord — wij kunnen verschillend denken over de vraag of het houdbaar is of niet — vervalt, geldt dan onverkort het regeerakkoord?

Minister Rutte:

Aan die als-danvraag zullen wij nooit toekomen, want deze coalitie zal er alles aan doen om het sociaal akkoord te behouden, om redenen die ik eerder vanmiddag in een interruptiedebat met de heer Pechtold uiteen heb gezet. Ik zal ze niet herhalen. Wij zullen er dus alles aan doen om het sociaal akkoord te behouden. De vier pijlers — de positie van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, het ontslagrecht en de positie van flexwerkers op de arbeidsmarkt, de pensioenen en de WW — en het draagvlak dat het sociaal akkoord politiek en maatschappelijk brengt,

zijn voor ons van grote waarde. Wij zullen dus geen maatregelen nemen die in strijd zijn met het sociaal akkoord.

De heer Pechtold (D66):

Dat is stoere taal, maar daar koop je weinig voor. Vanavond sneuvelt het pensioenakkoord. Dat zal immers alleen de Tweede Kamer halen en niet de Eerste Kamer. Dat is een gat van 2,7 miljard in uw begroting. Dat is wat de sociale partners met hun gedrag voor het kabinet veroorzaken. Ik vraag het heel duidelijk en ik zou graag een antwoord willen. Wij hebben een regeerakkoord. Of is daar echt niks meer van over? Stel dat het sociaal akkoord komt te vervallen, geldt dan het regeerakkoord? Het is een eenvoudige vraag. Ik neem aan dat de premier nog steeds steunt wat hij een half jaar geleden heeft opgeschreven.

Minister Rutte:

Het regeerakkoord geldt sowieso. Wat wij met het sociaal akkoord doen, is voor een aantal belangrijke hervormingen breed draagvlak zoeken. De prijs die wij betalen, is bij een aantal van die hervormingen één jaar uitstel of een kleine aanpassing. Aan de onderkant van de arbeidsmarkt levert het zelfs een verbetering op ten opzichte van het regeerakkoord. Op al die punten hebben wij goede afspraken gemaakt met sociale partners. Het regeerakkoord staat van a tot z overeind. Het sociaal akkoord staat van a tot z overeind. De als-danvraag zal zich wat de coalitie betreft niet voordoen. Wij zullen er alles aan doen om het sociaal akkoord overeind te houden. Dit geldt voor Lodewijk Asscher en voor mijzelf, maar ik voel ook grote motivatie bij de rest van de club.

De heer Pechtold (D66):

Dat hebben wij bij heel veel zaken in het verleden gezien, en toch. Ik herinner de minister-president aan het pensioenakkoord dat een keer door CDA, VVD en PvdA is opgesteld. Op basis van dit akkoord zou de AOW in 2020 worden aangepakt. Dit akkoord had ook een houdbaarheid van niks en is gelukkig in scherven uiteengevallen. Gelukkig hebben wij daarom nu een AOW-leeftijd die langzaam ingroeit.

Ik hoor in het tweede antwoord meer helderheid. Er is een regeerakkoord en bij het wegvallen van het een, geldt het andere. Ik vind dat verstandig. De minister-president laat daarmee ook aan sociale partners zien dat hij uiteindelijk regeert, want dat is toch wel belangrijk. Het regeerakkoord staat, zegt hij, ook op de onderdelen waar het sociaal akkoord in zijn ogen misschien een verbetering is. Ook als die verbetering door sociale partners zelf de nek wordt omgedraaid, geldt het regeerakkoord. Dat ben ik met hem eens. Dat betekent echt hervormen en dat betekent dat er een keer geregeerd wordt vanuit deze zaal — in plaats vanuit andere zalen, waar niet gestemd kan worden — want dat is uiteindelijk democratie.

Minister Rutte:

Deze samenvatting van mijn antwoord op de vorige interruptie doet geen recht aan mijn antwoord. Mijn antwoord is dat het regeerakkoord en het sociaal akkoord thans volledig overeind staan. Om het regeerakkoord een breed draagvlak te geven, hebben wij een aantal punten afgesproken. De zaken één jaar uitstellen, zonder dat het ergens

afbreuk doet aan de doelstellingen van het regeerakkoord. Verder, in het ontwerp een aantal veranderingen aanbrengen die geheel in lijn zijn met de ambities van het regeerakkoord, betreffende de positie van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Het regeerakkoord en het sociaal akkoord bestaan thans naast elkaar. De als-danvraag zal als-dan blijven.

De heer Van Ojik (GroenLinks):

Ik begrijp dat de minister-president een beetje aan het eind van zijn betoog is. Het kabinetsbeleid is warrig en onsamenghangend. Als ik dat hier zou zeggen, zou dat in de aard der zaken liggen voor een vertegenwoordiger van een oppositiepartij. Het was echter de heer Biesheuvel die dat gisteren zei. Hij zei dat 80% van zijn leden op de VVD heeft gestemd en dat hij nu een volledige fixatie op de 3% ziet ontstaan. Ik heb dat in mijn bijdrage al gezegd. Het gaat er uiteindelijk om dat wij iets doen aan de oplopende werkloosheid. Voor het scheppen van banen heb je, los van het sociaal akkoord, de steun van het mkb en van de vakbonden wel heel hard nodig. Ik neem aan dat de minister-president ook de krant en dit soort interviews leest en dan ook schrikt van dit soort uitlatingen. Of hoort dit er allemaal bij?

Minister Rutte:

Ik stel vast dat MKB-Nederland, de FNV en de andere leden van de Stichting van de Arbeid met het kabinet een sociaal akkoord hebben gesloten. Ik stel vast dat alle voorlieden van deze zes belangrijke organisaties dat sociaal akkoord thans onderschrijven. Ik accepteer dat er vervolgens, terugkijkend op het proces van het bereiken van dit sociaal akkoord, concessies zijn gedaan in dit sociaal akkoord die reflecties achteraf tweebrengen. Ik vind dat logisch. Ik accepteer ook dat er andere maatschappelijke organisaties zijn die daar iets van vinden, misschien met felle bewoordingen. Laten wij ons echter realiseren in welke tijd wij met elkaar het land besturen. Nederland gaat door een ernstige economische crisis. Wij hebben te maken met achterstallig onderhoud op tal van terreinen. Wij zijn bezig tegelijkertijd al die vraagstukken aan te pakken. Het is dan toch onvermijdelijk dat hierbij een maatschappelijk debat ontstaat en dat mensen die daardoor geraakt worden, er ook iets van vinden? Het is belangrijk dat je dan koers houdt en dat je weet waarom je het doet. Het is belangrijk dat je ervan overtuigd bent dat dit de enige manier is om uiteindelijk sterker uit de crisis te komen. Dat is het geval. Ik prijs mij gelukkig dat ook de zes partijen in de Stichting van de Arbeid de hoofdlijnen van de aanpak van het sociaal domein onderschrijven.

De heer Van Ojik (GroenLinks):

De minister-president zegt dat het belangrijk is dat we koers houden. Dat is nog maar de vraag. Als de koers verkeerd is, is het beter dat wij van koers veranderen. Als de ene sociale partner zegt er spijt van te hebben en de tweede zegt zijn handtekening te zullen weghalen en de derde zegt opnieuw te willen onderhandelen als de bezuinigingen weer op tafel komen, kun je zeggen dat het belangrijk is koers te houden. Je zou ook goed kunnen luisteren naar wat de mensen te zeggen hebben en besluiten weer om de tafel te gaan zitten om de koers bij te stellen. De heer Heerts heeft dat eerder gezegd. Ik hoor de minister-president dat niet zeggen.

Minister Rutte:

Wat zou de heer Van Ojik ervan vinden als wij, zonder dat daar een aanleiding voor is, twee maanden na het sluiten van het sociaal akkoord opnieuw aan tafel gaan zitten om een nieuw akkoord te sluiten? Dan zou de heer Van Ojik mij naar de Kamer roepen. Hij zou vragen: "Wat is dit nou voor warrig beleid?" En hij zou gelijk hebben. Dit kabinet voert vanaf dag één een consistente koers. Lees het regeerakkoord maar. Dat regeerakkoord zijn we consequent aan het uitvoeren. We zijn bezig om voor alle aspecten uit het regeerakkoord breed maatschappelijk draagvlak te vinden. Concessies doen we alleen als beide partijen ervan overtuigd zijn dat ze een verbetering opleveren. Ook kunnen concessies betekenen dat je zaken een jaar later in een hervorming doet. Dat vind ik acceptabel. Zo vind ik het zeer verdedigbaar wanneer je een jaar later begint met een WW-hervorming als die anders van start zou gaan op het dieptepunt van de economische crisis, zowel maatschappelijk als wat betreft het zoeken van draagvlak. Dat vind ik niet gek. Dat is wat we aan het doen zijn.

Ik begrijp heel goed dat als je in deze fase bestuurt, er in de krant en op televisie veel mensen zijn die kritiek hebben. Ik luister daar altijd naar. Ik ben daar niet doof voor. Ik kijk of mensen goede suggesties hebben voor bijstellingen. Tegelijkertijd stel ik vast dat het doorvoeren van deze zware agenda in zichzelf altijd zal leiden tot heel veel kritiek. Dat is onvermijdelijk. Natuurlijk luister je daarnaar, maar je moet ook koers houden. En dat doen we.

De heer Van Ojik (GroenLinks):

De mensen in de krant en op televisie die dat zeggen, zijn de mensen met wie de minister-president het sociaal akkoord getekend heeft. Het zijn niet zomaar mensen op de radio en de televisie; het zijn de mensen die twee maanden geleden net als de minister-president hun handtekening hebben gezet. Zij zeggen nu dat ze daar spijt van hebben, en dat als dit gebeurt zij hun handtekening intrekken. Zij vinden het kabinetsbeleid warrig en rommelig en zijn moe van het sluiten van akkoorden. De minister-president zegt dan dat zij blij moeten zijn dat hij koers houdt, en dat wij hem naar de Kamer zouden roepen als hij dat niet zou doen. Ik vind niet dat de minister-president koers moet houden. Ik vind dat hij rekening moet houden met de kritiek en dat hij daar iets mee moet doen.

Minister Rutte:

Onder het sociaal akkoord staan acht handtekeningen. Die staan er tot op de dag van vandaag. De twee handtekeningen van Asscher en mijzelf staan er garant voor dat het kabinet niets zal doen wat in strijd is met het sociaal akkoord, en dat het alles zal doen om het sociaal akkoord tot een succes te maken. Simpeler en duidelijker kan ik het niet zeggen.

De heer Pechtold (D66):

De conclusie van dit debat is dat we wachten op de concrete plannen die hier in mijn opinie eigenlijk voor dit debat hadden moeten liggen. Wel zijn de randvoorwaarden vandaag weer wat duidelijker geworden. We weten niet alles over de 3%, maar wel dat het om 6 miljard gaat. We weten ook dat de 6 miljard structureel is en dat het gaat om een derde aan lasten en twee derde aan bezuinigingen of her-

vormingen. We weten dat de afspraak over nivelleren uit het regeerakkoord niet verder wordt doorgezet. Dat zijn belangrijke randvoorwaarden. Ik heb één vraag over iets wat zojuist nog onduidelijk bleef in de bijdrage van de fractievoorzitter van de VVD. Wat is nou structureel? De minister-president zei afgelopen vrijdag in zijn persconferentie dat de nullijn structureel is. De fractievoorzitter van de VVD zei zojuist dat hij dit nog eens aan het CPB moest vragen. Mijn vraag aan de minister-president is of hij hier na vrijdag nog over nagedacht heeft.

Minister Rutte:

Ja. Ik zou de heer Pechtold willen vragen of hij vond dat de nullijn uit het Lenteakkoord structureel was. Hij was namelijk structureel ingeboekt.

De heer Pechtold (D66):

Nee. Uiteindelijk is hij dat niet. Het Lenteakkoord was bedoeld voor de begroting van 2013.

Minister Rutte:

Nee, hij liep gewoon door.

De heer Pechtold (D66):

Nee, voorzitter.

De voorzitter:

Mijnheer Pechtold, maakt u uw zin af. De premier krijgt daarna weer de kans om wat te zeggen.

De heer Pechtold (D66):

Hij mag mij even interromperen; ik zal hem antwoorden. Toen de minister-president vanuit zijn rol in het kabinet-Rutte I zijn kabinet in het Catshuis uiteen had laten spatten, hebben wij een begroting gemaakt voor 2013. Daar zaten inderdaad zaken in die doorliepen. We hebben gelukkig een aantal hervormingen kunnen doorzetten waar de premier tot dan toe voor wegliep, bijvoorbeeld rond de hypotheek en de AOW. Ik heb altijd gezegd dat ik de verhouding tussen lasten en hervormingen daarin niet ideaal vond. Inderdaad: sommige zaken zouden nog verkend moeten worden. Mijn vraag is nu als volgt. Als er dadelijk weer verder wordt gedacht over nullijnen, ziet de minister-president deze dan als structurele maatregelen? Die vraag is overigens niet bedoeld om te jij-bakken.

Minister Rutte:

Ik was zo enthousiast over de rol die de heer Pechtold speelde bij dat akkoord en over zijn opvattingen van destijds over de nullijn en de structurele doorwerking, dat wij besloten hebben daarmee door te gaan.

De heer Pechtold (D66):

Dan wil ik graag het Centraal Planbureau citeren. Dat heeft verkiezingsprogramma's doorgerekend, nog niet zo lang geleden. Het deed dat vorig jaar. Het Centraal Planbureau oordeelde daarbij: "Voorstellen waarbij de ambtenarensalarissen en/of de lonen in de zorgsector structureel achter-

blijven bij de loonontwikkeling in de marktsector worden niet gehonoreerd." Dat is heel duidelijk. De voorstellen liggen er nog niet, maar als het een beetje consistent is zal het Centraal Planbureau een structurele nullijn niet honoreren. Dat heeft het al uitgebreid beargumenteerd. Ik denk dat dat ook een verschil is met het vijfpartijenakkoord. Als je dit jaren gaat doen, haalt de stijging in de marktsector ons in. Dat betekent dat je een inhaalslag zal moeten doen. Ik vraag de minister-president — als hij het nu niet wil beantwoorden, wil ik graag een brief — hoe hij kan verklaren dat het CPB ook maar wil overwegen om een nullijn tot een structurele maatregel te verklaren.

Minister Rutte:

De vraag of concrete maatregelen structureel of niet structureel zijn, is een zaak van Financiën. Het CPB kijkt vervolgens naar de economische effecten van het totale pakket. Zo is de rolverdeling al 50 jaar, sinds het CPB is opgericht.

De heer Pechtold (D66):

Zodra het gaat over "sinds de Tweede Wereldoorlog", of over "we begroten sinds 1815", dan is de historicus Rutte op z'n zwakst. Ik denk dat ik hier gatenkaas van schiet als ik ook maar vijf minuten google.

Minister Rutte:

Ik daag u uit, hoewel ik over die 50 jaar CPB geen zekerheid kan bieden.

De heer Van Haersma Buma (CDA):

De minister-president zei "ik ben..." en daarna heb ik hem onderbroken. We wachten dus nog af wat de minister-president is. Ik heb hem gevraagd of hij te spreken is over de uitgangspunten waarop de coalitie al deze maatregelen baseert. Als we over zoiets fundamenteels praten, dan moet ook daarover gesproken kunnen worden: solide overheidsfinanciën, eerlijk delen en duurzame groei. Met name op het tweede punt kwam ik omdat het tot nivelleren leidt. Is hij daarover te spreken?

Minister Rutte:

Over alles is te spreken, maar de coalitiepartijen hebben ook een opvatting. U kent het regeerakkoord en het regeerakkoord is wat deze beide partijen bindt. Hij zal het hevig ontkennen, maar indachtig de traditie van zijn partij zou ook de heer Buma aan die tafel op deze punten tot dezelfde conclusies zijn gekomen. Als je zo veel vraagt van Nederland, is het niet onredelijk om aan de mensen die zich het lastigst kunnen verdedigen op voorhand een iets dikkere ijslaag te bieden. Ik vind dat niet onredelijk.

De heer Van Haersma Buma (CDA):

Maar daarmee geeft de minister-president bijna aan dat daar niet over te spreken is. Ik vind dat een punt, omdat ik merk dat nivellering ongelooflijk veel gevolgen heeft voor mensen met een middeninkomen. Daar wil ik bezwaar tegen maken. Ik zie wel in de uitwerking van de plannen van het kabinet hoe dit terugkomt.

Minister **Rutte**:

Ik verwijs ook naar het antwoord van de heer Samsom. Bij de middeninkomens is eerder sprake van een piepkleine stijging dan van een daling. Daar doet dat probleem zich niet voor.

Ik dank de Kamer voor alle gestelde vragen en voor de gelegenheid om het beleid van het kabinet nader uiteen te zetten.

De **voorzitter**:

Daarmee is er een einde gekomen aan de eerste termijn van de zijde van de regering. Gaat de Kamer ermee akkoord dat wij meteen doorgaan met de tweede termijn? Ik zie geen mensen gestresst uit hun bankje opspringen, dus gaan we direct door met de tweede termijn.



De heer **Wilders** (PVV):

Voorzitter. Ik dank het kabinet voor de antwoorden, met name de minister van Sociale Zaken. Ik heb hem zelden zo sterk gezien. Dit kabinet sloopt Nederland. Waarom doet men dat? Dat doet men op bevel van Brussel. De VVD-collega Zijlstra zei letterlijk "de opdracht van Eurocommissaris Rehn is leidend." We zijn niet meer de baas in ons eigen land. Dat is de ongekozen eurocraat Rehn, die geen Nederlandse burger kent en op wie geen Nederlandse burger heeft gestemd; een ongekozen eurocraat die bepaalt wat wij in Nederland moeten doen, en de VVD volgt slaafs. Zo maakt Europa samen met dit kabinet ons land kapot.

In augustus gaan we er weer aan voor 6 miljard ombuigingen en lastenverzwaringen. Er komt voor minstens 2 miljard aan lastenverzwaringen aan. Ik heb het in mijn eerste termijn al gezegd en de PVV roept het al weet ik hoe lang: wat de Nederlandse economie nodig heeft, is lagere belastingen in plaats van hogere belastingen, zodat de mensen weer geld te besteden hebben en bedrijven weer lucht krijgen. We moeten ophouden met die vernietigende lastenverzwaringen. Haal dat geld maar weg bij Europa, bij ontwikkelingshulp, bij subsidies en ga zo maar door. Vandaar mijn volgende motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

verzoekt het kabinet, de lasten voor burgers en bedrijven niet verder te verzwaren maar te verlichten,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door het lid Wilders. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 44 (33566).

De heer **Wilders** (PVV):

Het kan ook niet dat in deze tijd, waarin de Nederlandse burger moet bloeden, miljarden worden besteed aan de aankoop van JSF-gevechtsvliegtuigen. Een kabinet dat Nederland kapot bezuinigt, maar wel geld heeft voor de JSF, beledigt de Nederlanders en heeft totaal verkeerde prioriteiten. Vandaar de volgende motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

verzoekt de regering, niet over te gaan tot aanschaf van de JSF,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door het lid Wilders. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 45 (33566).

De heer **Wilders** (PVV):

Ik rond af met een, als dat mag, persoonlijke boodschap aan de heer Rutte. Tegen de heer Rutte, de minister-president, zou ik willen zeggen: niemand steunt u nog. Niemand wil nog 6 miljard extra ombuigen. Niemand wil opnieuw miljarden aan lastenverzwaringen. De ondernemers willen dat niet. Het midden- en kleinbedrijf, het mkb, wil dat niet. Het VNO-NCW wil dat niet. De kiezers van Nederland willen dat in overgrote meerderheid niet. Wat zeg ik? De VVD-achterban, de achterban van de premier, wil dat niet. Niemand in dit land steunt u nog. Eén persoon is nog wel blij met de heer Rutte. Dat is Olli Rehn, want onze premier luistert slaafs naar hem. Mijn conclusie is dan ook dat onze mooie land Nederland geen premier meer aan het hoofd van de regering heeft, maar een marionet van Brussel.



De heer **Roemer** (SP):

Voorzitter. Ik dank de premier voor de reacties in de eerste termijn.

Soms denk ik: als het kabinet niets had gedaan, had de economie er dan niet gewoon beter voor gestaan? We zullen van dit kabinet waarschijnlijk niet meer veel goede voorstellen krijgen om uit de economische crisis te komen. Dat heeft dit debat vandaag wel duidelijk gemaakt. Sterker nog: de onderhandelingen die de VVD en de PvdA nu voeren over nog meer bezuinigingen, zullen de crisis eerder verdiepen, de werkloosheid vergroten en het economisch herstel vertragen.

Toch heeft het debat een aantal belangrijke dingen blootgelegd. We weten nu in ieder geval dat de eigenlijke macht in ons land in handen ligt van één man, Olli Rehn. Als hij 3% roept, krijgt hij 3%. Als hij 6 miljard wil, krijgt hij 6 miljard. Hij vraagt, het kabinet draait. Misschien moeten we daarom vanaf nu maar spreken van het kabinet-Rehn. Dat

lijkt meer op zijn plek. Niet dat dat iets uitmaakt, want dan vallen we van de Rehn in de drup.

We weten na vandaag ook dat het kabinet stoïcijns doorgaat met een politiek waarin steeds minder mensen vertrouwen hebben. Het ergste is dat het kabinet dit tegen beter weten in doet. Tegen alle adviezen in komt er een nieuw bezuinigingspakket en ligt de nullijn voor overheidspersoneel gewoon weer op tafel. Daarmee is het sociaal akkoord feitelijk eenzijdig opgezegd door het kabinet. Het zo vurig gewenste draagvlak voor het kabinetsbeleid wordt door het kabinet zelf aan stukken geslagen.

De SP stelt vast dat het kabinet geen crisis bestrijdt, maar de crisis verder verdiept. In plaats van nog harder bezuinigen moeten we de koopkracht van de Nederlanders juist herstellen en moeten we gericht investeren in banen, bedrijven en innovatie. Ik sluit daarom af met de volgende motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de regering voornemens is om 6 miljard euro aan bezuinigingen en lastenverzwaringen door te voeren;

overwegende dat dit voornemen leidt tot minder economische groei en een hogere werkloosheid;

van mening dat de huidige economische omstandigheden juist vragen om een overheid die investeert;

verzoekt de regering, af te zien van het voornemen om 6 miljard euro aan bezuinigingen en lastenverzwaringen door te voeren en geld vrij te maken voor gerichte investeringen in de economie en herstel van de koopkracht van burgers,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Roemer. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 46 (33566).



De heer Pechtold (D66):

Voorzitter. In december vroeg mijn fractie om een noodpakket in geval van problemen. "Bereid je voor", zeiden we, "want je weet niet wat er gaat gebeuren als de economie tegenvalt". Het kabinet deed niets. Het wachtte af. Het schoof vooruit. Daardoor is het nu veel te laat om via wetgeving te hervormen. Het risico op lastenverzwaringen en de kaasschaaf groeit daarmee met de dag. Pas in maart was er opeens de 4,3 miljard, op tafel, van tafel, die herleefde, verdween en boven de markt hing. Exemplarisch voor dit kabinet. De premier sprak ook vandaag weer over koers houden, maar dat is toch geen koers houden? Dat is echt op zijn best heen en weer dobberen.

Het is bijna reces. Het pensioenakkoord dreigt te sneuvelen. Het sociaal akkoord wordt door ondertekenaars nu al in twijfel getrokken. De motie-Pechtold, waarin werd gevraagd vandaag over de inhoud van een pakket te spreken, is naar de mening van mijn fractie niet uitgevoerd. Toch zal mijn fractie de komende dagen en de komende tijd aan alle overleggen blijven meewerken om te bekijken hoe wij onze ideeën over hervormen en het voorkomen van lasten kunnen uitvoeren. Wij zullen daarvoor aanwezig zijn.

Ik dien twee moties in om het kabinet in ieder geval een beetje te prikkelen en om de regeringspartijen maar eens kleur te laten bekennen. De eerste motie is overzichtelijk en, o, voorzitter, wat is het toch een prachtige motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

verzoekt de regering, niet te bezuinigen op onderwijs,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Pechtold. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 47 (33566).

Ik ben er even stil van, zo mooi als zij is.

De heer Pechtold (D66):

Ja, poëtisch bijna.

Voorzitter. Een van de pijlers van het kabinet, die wij vandaag ook weer hebben gehoord, is het eerlijk delen. Wij zijn een beetje bezorgd dat dit uiteindelijk leidt tot verder nivelleren. Bij de VVD hebben ze inmiddels geleerd hoe je dat moet doen. Wij willen daar toch een rem op zetten. Daarom dienen wij de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat "eerlijk delen" een van de pijlers is van het regeerakkoord;

overwegende dat volgende bezuinigingen evenwichtig moeten worden vormgegeven, zodat werken blijft lonen;

verzoekt de regering, bij de invulling van het pakket aanvullende maatregelen niet verder te nivelleren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door het lid Pechtold. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 48 (33566).



De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Mevrouw de voorzitter. Ik dank de minister-president voor zijn antwoorden. Ik dank de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid voor zijn aanwezigheid. Ik dank de minister van Financiën voor zijn aanwezigheid voor zover zijn andere werkzaamheden dat toelieten.

Wij hebben op deze dag voor een belangrijk deel toch een schimmenspel meegemaakt, waarbij de coalitiepartijen een aantal opmerkingen maakten die wij niet goed konden plaatsen, totdat een krantenbericht op een iPad liet zien dat over de punten die concreet naar voren werden gebracht, wel degelijk echt wordt gesproken. Het was opmerkelijk hoe dicht dat eigenlijk kwam bij hetgeen wij al van de heer Samsom hadden gehoord. Ik heb steeds meer het gevoel dat wij een déjà vu krijgen van het kaartspel dat wij in oktober/november van de toenmalige onderhandelaars hebben gezien. Dit keer heeft de VVD nog steeds de kaart van de soliditeit in handen. De PvdA heeft echter de kaart in handen van de belastingverhoging, van de nivellering, van meer intensiveringen en van een garantieplan en zij heeft zelfs de troefkaart van de 3% die is losgelaten, zoals de heer Samsom al zei. Goede onderhandelaars, als dat zo doorgaat.

Ik realiseer me dat voor het CDA en de oppositie geldt dat de plannen — laten we hopen dat ze snel komen — moeten worden beoordeeld op hun inhoud. Ik heb vandaag een aantal vragen aan de coalitie gesteld. Ik heb een aantal punten aan de orde gesteld. Ik vind het van belang dat wij daarover spreken, zodat ook de oppositie het gevoel kan krijgen dat er een pakket komt dat vertrouwen schept. Wat ik als antwoord kreeg, stemde mij echter niet hoopvol. Op de vraag om een herijking van de uitgangspunten, was het antwoord: nee. Kortom, je doet mee met het regeerakkoord, en dan mag je het invullen. Maar als er echt wordt gesproken over een pakket dat steun moet krijgen in het parlement, moet de uitgestoken hand van de coalitie verder reiken.

Mijn spreektijd zit er bijna op. Ik wil tot slot een motie indienen. Ik wil ook een aangehouden motie in stemming brengen. De motie die ik alsnog in stemming wil brengen, diende ik samen met collega Pechtold in op 5 maart 2013. Ik dacht toen nog dat de motie, na te zijn aangehouden, een week later zou worden uitgevoerd. Maar nu staan we hier, meer dan drie maanden later. Het gaat om de motie op stuk nr. 2 (33566). Ik neem aan dat iedereen die nog wel kent. Zo niet, dan lees ik nog even het dictum voor: "verzoekt de regering, de extra uitgaven uit het regeerakkoord te beperken om daarmee een forse bijdrage te leveren aan het aanvullend pakket voor de begrotingsdoelstelling van 2014". Dit gaat om de 1,7 miljard, waarover ik het had met de minister-president. Die motie is al ingediend. Ik vraag de voorzitter om deze alsnog in stemming te brengen.

Ik dien nu, samen met de heer Van der Staaij, de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het kabinet in 2014 en 2015 in totaal 600 miljoen euro beschikbaar stelt voor het opstellen van sectorplannen om de werkgelegenheid te versterken;

overwegende dat een strategie van "reshoring" van productiewerk en gerichte innovatie kan leiden tot herstel van de maakindustrie in Nederland en echte nieuwe banen creëert;

verzoekt de regering om in overleg met het mkb de beschikbare middelen in te zetten voor een alternatief aanvalsplan tot herstel van de maakindustrie in Nederland,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Van Haersma Buma en Van der Staaij. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 49 (33566).

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Voorzitter. Dit is op zich een sympathiek doel, maar die 600 miljoen is het totale bedrag. Wat betekent dit bijvoorbeeld voor de aanpak van de jeugdwerkloosheid?

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Het geld dreigt nu weer besteed te worden aan subsidies voor banen. Dat hebben we in het verleden ook gezien. Er is zelfs de mogelijkheid dat er een soort vut wordt geïntroduceerd. Ik breng dat geld veel liever naar bedrijven, die daarmee hun zaken weer op orde kunnen brengen en daardoor mensen kunnen aannemen en aldus de economie echt kunnen versterken, dan dat ik twee jaar, of zolang dat geld strekt, subsidies geef op werk. Daarom doe ik het op deze manier.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Ik wil toch nog even doorgaan over de jeugdwerkloosheid. Die is echt een groot probleem. Het percentage is hoog. U weet dat daarvoor nu zelfs een speciale ambassadeur is aangesteld; u kent haar wel. Zij moet aan de slag om specifiek de jeugdwerkloosheid te gaan bestrijden. Het geld wordt aan één doel besteed, waarvoor natuurlijk wel iets valt te zeggen. Maar op een gegeven moment is dat op en is er geen geld meer voor iets anders. Dat zou toch een probleem zijn? Misschien is dat een reden om in de tweede termijn ook de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid even te horen. Ik zou hem daar namelijk wel over willen horen.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Dat zou voor de oefening van de stem van de minister ook goed zijn, dus prima. Ik wil wel benadrukken dat als bedrijven hun werknemers van buiten Nederland kunnen vervangen door werknemers in Nederland, dat natuurlijk ook gevolgen heeft voor de jeugdwerkloosheid. We moeten ons in Nederland niet gek laten maken; ook heel veel oudere mensen zijn hun baan kwijt. Ik zie dat de heer Krol naar

voren komt. Hij zal dit bevestigen. Daarom vind ik ook dat een focus op jeugdwerkloosheid niet alleen moet gaan over een subsidie om een jongere voor twee jaar een baan te geven. Het gaat mij erom dat een bedrijf de kans wordt gegeven om zijn productie hier weer op te starten, zodat die jongere niet slechts voor twee jaar, maar voor de rest van zijn leven een baan heeft.

De heer **Krol** (50PLUS):

Ik ben blij dat mijn collega van het CDA het zelf al zei. Als we toch een antwoord krijgen, wil ik ook graag weten hoe het zit met de toezeggingen ten aanzien van de ouderenwerkloosheid.

De **voorzitter**:

Dat is de tweede vraag voor de minister van Sociale Zaken, begrijp ik.

Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Thieme van de Partij voor de Dieren.



Mevrouw **Thieme** (PvdD):

Voorzitter. Na het Catshuisakkoord, het Kunduzakkoord, het sociaal akkoord en het zorgakkoord is het kabinet nu op zoek naar weer een gelegenheidscoalitie om de Eerste Kamer akkoord te laten gaan. Morgen wordt daarover onderhandeld met GroenLinks en D66, zo heb ik begrepen, waardoor het debat van vandaag niet heel veel meer dan een warming-up kan zijn voor het "ménagerie du roi"-akkoord — in goed Nederlands: het "pappen en nathouden"-akkoord — dat wordt voorbereid met het oog op Binnenhof 22. Want wat er ook gezegd mag worden over het al dan niet politiseren van de Eerste Kamer, feit is dat er wat betreft het kabinetsbeleid gezocht wordt naar het op een akkoordje gooien met fracties in de Eerste Kamer waarvan verwacht wordt dat ze niet meer doen dan waarvoor ze aangesteld zijn, namelijk het maken van een zelfstandige afweging over de kwaliteit van wetgeving. De chambre de réflexion moet gelijmd worden met politieke giften en gunsten van het kabinet. En daarbij vergeleken is de rel rond de commissie van in- en uitgeleide kinderspel te noemen.

Ik heb in mijn eerste termijn het beeld gebruikt van dansen rond de Brusselse totempaal door een kabinet dat geen richting durft te kiezen. "Akkoorddans" noemt collega Krol het en oude bekende Ferry Mingelen twitterde zojuist: "als een kunstschaatser draait Zijlstra sierlijke rondjes rond het wak van maximaal 3% begrotingstekort. De VVD wil er niet in verdrinken".

Wat moeten de mensen thuis denken van een debat als dit? Er moet 6 miljard extra bezuinigd worden van Brussel. Veel eigen zeggenschap lijken we daar niet meer over te hebben. De coalitiepartijen gedragen zich alsof ze de Provinciale Staten van Nederland vertegenwoordigen tegenover het machtige Brussel, dat in elke discussie het slotakkoord lijkt te hebben. Geen visie, geen keuzes maar een bang beleid dat Olli Rehn naar de ogen kijkt. Omdat het kabinet met geen enkel plan komt om de werkloosheid te bestrijden, duurzaamheid te bevorderen en de crisis in samenhang te lijf te gaan, vraag ik het kabinet nogmaals of het bereid is om creatieve oplossingen te onderzoeken. Ik denk daarbij

bijvoorbeeld aan het verlagen van de loonbelasting op arbeid om arbeid weer aantrekkelijk te maken, het stoppen van milieuschadelijke subsidies, zoals het Planbureau voor de Leefomgeving bepleit, het principe om vervuilers te laten betalen voor alles wat zij aanrichten en de belastinginkomsten die daaruit voortvloeien te benutten om de aangerichte schade duurzaam te herstellen of innovatie te bevorderen op het gebied van bijvoorbeeld hernieuwbare energie of verduurzaming van de voedselketen. Daarom dien ik de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de sterk stijgende werkloosheid, de hoge kosten van arbeid en het gebrek aan financiële ruimte voor substantieel duurzaamheidsbeleid reden geven tot onderzoek naar andere beleidskeuzes;

verzoekt de regering, de mogelijkheden te onderzoeken om loonbelasting te verlagen teneinde arbeid goedkoper te maken en werkgelegenheid te bevorderen, gekoppeld aan de mogelijkheden om het gebruik van schaarse grondstoffen en milieugebruiksruimte te belasten via een belasting onttrokken waarde als alternatief voor de btw;

verzoekt de regering tevens, daarover binnen drie maanden verslag te doen aan de Kamer,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door het lid Thieme. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 50 (33566).

Mevrouw **Thieme** (PvdD):

Wij wachten af waarmee D66 en GroenLinks zich morgen tevreden laten stellen, hoelang die tevredenheid zal duren en of die tevredenheid gedeeld zal worden door de kiezer.

De **voorzitter**:

Ik zie dat de heer Samsom naar voren loopt, maar het woord is eerst aan de heer Slob.



De heer **Slob** (ChristenUnie):

Voorzitter. Tijdens vergaderdagen van de Kamer fiets ik meestal door Den Haag en dan kom ik vaak langs het standbeeld van Mandela, bij het Omniversum. Dat is een heel groot standbeeld. Het is op dit moment overigens redelijk besmeurd; het moet maar eens schoongemaakt worden. Deze dagen heb ik heel speciale gevoelens als ik daarlangs rijd. Na afloop van dit in mijn ogen toch behoorlijk teleurstellende debat, moest ik aan hem denken. Mandela heeft ooit een keer gezegd: het lijkt altijd onmogelijk totdat het klaar is. Dat was een van zijn wijsheden.

Zoals ik in eerste termijn heb aangegeven, zie ik heel grote problemen in het land: de oplopende werkloosheid, het begrotingstekort dat maar oploopt, de economie die verder krimpt, de staatsschuld die toeneemt, een sociaal akkoord dat echt kraakt en piept en een pensioenoverleg dat mislukt is, wat grote gevolgen kan hebben. Wij voeren een debat om te bezien of wij verder kunnen komen, er worden nog wat moties ingediend, al vraag ik mij af of die de eindstreep gaan halen, en de uitkomst is dat wij geen meter, geen millimeter zelfs, zijn opgeschoten. Dit is het even voor dit moment. Wij kunnen niet anders dan even in de parkeerstand staan. Wij zullen moeten afwachten. Pas in augustus en september zullen de echte keuzes worden gemaakt. De kaarten worden tegen de borst gehouden en soms wordt een inkijsje gegeven. De heer Samsom deed dat, zo moet ik toegeven, maar de heer Zijlstra deed dat niet. Ook de oppositie heeft niet alles op tafel gelegd; de eerlijkheid gebiedt mij dat ook te zeggen. De crisis slaat verder om zich heen en wij kunnen pas over een paar maanden het echte debat voeren. Ik vind dat teleurstellend. Ik had het graag anders gezien. Ik had het mooi gevonden als het kabinet had gedaan wat het in maart deed: het had in hoofdlijnen iets kunnen neerleggen waarover wij hadden kunnen debatteren. Dat is niet gebeurd. Er zijn andere keuzes gemaakt. Wij zullen dat moeten accepteren, maar ik doe dat met gepaste tegenzin.

De minister-president is op één onderwerp uit mijn eerste termijn niet ingegaan, namelijk de positie van gezinnen, met name gezinnen met opgroeiende kinderen. Ik heb hem nadrukkelijk gevraagd om in ieder geval niet verder te gaan dan wat hij al in het regeerakkoord heeft geformuleerd. Wij zullen proberen om daarvan iets terug te nemen. Ik wil graag van de minister-president weten of hij bereid is om de streep te zetten die wij ook zetten. Ik zal hierover geen motie indienen, want ik denk dat mijn woorden heel duidelijk zijn geweest.

De ChristenUnie is bereid om de komende weken en maanden nog te bezien of wij onze begroting op orde kunnen krijgen en of wij op een duurzame manier uit de crisis kunnen komen. Dat is volgens mij van zeer groot belang.

De heer Pechtold (D66):

Ik moet bijna vaststellen dat het kabinet, de coalitie, het zover heeft gekregen dat er nu in de constructieve oppositie al frictie dreigt te komen. Ik kan me van de afgelopen twee jaar geen akkoord herinneren waarbij de ChristenUnie en D66 niet samen betrokken zijn. Als de coalitie inderdaad zo blijft hinken op twee gedachten, vraag ik toch een verduidelijking van collega Slob van wat hij nu bedoelt met die kindregelingen. Hij kan het mij niet kwalijk nemen dat ik daarnaar kijk, maar ik snap ook zijn cri de coeur dat hij dit te ver vindt gaan. Wat zegt hij nu precies tegen het kabinet? Dat het zal moeten kiezen tussen combinaties met de ChristenUnie of tussen combinaties met D66?

De heer Slob (ChristenUnie):

Mijn boodschap aan het kabinet, niet alleen vandaag geuit maar al eerder, is volgens mij helder. Wij vinden dat de aanslagen op gezinnen met opgroeiende kinderen als belangrijk fundament onder onze samenleving inmiddels wel genoeg zijn. Er is veel gebeurd als het gaat om bezuinigingen. Die hebben gezinnen ook geraakt. Voor een deel hebben wij daar zelf ook aan meegewerkt omdat wij ook

beseffen dat, als wij op te grote voet hebben geleefd, gezinnen dat aan het kabinet zullen gaan merken en dat wij dus wat stappen terug moeten doen. Maar ik heb een duidelijke streep gezet. Wij gaan niet nog eens boven op de maatregelen die er al zijn, waarbij ik nog pogingen zal ondernemen om te bekijken wat er nog aan te herstellen is, extra bezuinigingen doorvoeren die gezinnen dus nog een keer extra zullen gaan raken ten opzichte van wat er nu al ligt. Dat is een heldere boodschap aan het kabinet geweest. Het kabinet gaat over zijn eigen keuzes. Het kabinet gaat er ook over met wie het onderhandelt. Daar kom ik niet aan. Ik heb er ook alle vrede mee als het kabinet ook met andere partijen onderhandelt. Veel succes, maar ik zet wel een streep op het moment dat het kabinet, hetzij met andere partijen, hetzij zelf, die kindregelingen nog verder gaat verslechteren en dus het gezin als melkkoe gaat gebruiken om andere plannen te financieren. Dan zal de afstand van de ChristenUnie tot het kabinet heel groot worden. Dat kan een keuze zijn. Daar is niets mis mee in de politiek als het transparant en open gebeurt. Het leek mij wel zo reëel om dat gewoon ook hier hardop uit te spreken op het moment dat de keuzes nog moeten worden gemaakt. Dan kan dat bij wijze van spreken bij de winst- en verliesrekening worden meegenomen.

De heer Pechtold (D66):

Ik ken de heer Slob niet als iemand die loze dreigementen in deze arena gooit. Ik hoor hem duidelijk zeggen dat hij niet voor de voorgenomen kindregelingen in het regeerakkoord is maar dat hij dat ziet als een gegeven. Maar wat betekent nu het dreigement, dat ik gisteren ook las op NU.nl, dat een verdere versobering bij het inzetten van inkomensgeld gevolgen heeft voor bijvoorbeeld de kwaliteit van onderwijs? Betekent dit dat de ChristenUnie dan niet meer meewerkt in alleen die sector, namelijk dat deel van Sociale Zaken en Onderwijs? Of is hier toch een schaduw vooruitgeworpen, ook over de rest van de constructieve houding van de ChristenUnie? Ik zou dat betreuren, want ik praat graag verder met de heer Slob om te bezien hoe wij hier toch ook samen uitkomen in plaats van het nu zo zwart-wit neer te zetten.

De heer Slob (ChristenUnie):

De heer Pechtold is zelf altijd heel helder als het gaat om onderwijs. Hij heeft er net zelfs nog een motie over ingediend met als strekking: niet bezuinigen op onderwijs. Op het moment dat er wel wordt bezuinigd op onderwijs denk ik dat hij hier het plafond gaat halen. Dat vindt hij niet acceptabel. Daar zet hij ook een duidelijke streep: dat wil D66 niet. Onze fractie overigens ook niet, maar hij zet daar heel zwaar op in. Sterker nog, hij heeft in de afgelopen weken en maanden keer op keer gezegd dat er zelfs extra geld naar onderwijs moet. Waar dat precies aan moet worden besteed is niet altijd duidelijk. Dat is legitiem, dat mag. Ik ben ook helder geweest. Wij zijn altijd bereid — zo zitten wij in elkaar, dat zit in ons DNA, in onze genen — om waar het maar kan te bekijken of wij kunnen samenwerken. Zeker in een tijd van crisis kijken wij of wij er samen uit kunnen komen. Ondanks heel grote meningsverschillen die wij bijvoorbeeld met D66 hebben, zijn wij daar een aantal keren gewoon overheen gestapt, wat de heer Pechtold ook in onze richting heeft gedaan, en wisten we zelfs tot akkoorden te komen. Daar heb ik geen enkel probleem mee, want dat doe je in een tijd van crisis. Dan ga je niet op je handen aan de kant zitten en alleen maar zeggen dat het

allemaal ellende is terwijl je voor de rest niks doet. Nee, dan wil je ver gaan, ook omdat je daarvoor verantwoordelijkheid voelt. Maar er is altijd een keer een grens. Die grens is wat mij betreft bereikt op het moment dat boven op het enorme bedrag dat nu al in de boeken staat, niet voor 2014 maar voor 2015 en daarna, op kindregelingen voor gezinnen met opgroeiende kinderen in overlegjes of door het kabinet alleen nog eens een extra kop wordt gezet. Dan ben ik wel zo open en zo transparant om dat gewoon ook uit te spreken. De heer Pechtold vraagt wat dat voor gevolgen heeft voor mijn bereidheid om mee te gaan werken aan maatregelen die niet een-op-een zo in mijn verkiezingsprogramma staan, maar waarvoor we bij wijze van spreken even moeten inschikken omdat het even nodig is om samen verder te komen. Die bereidheid is behoorlijk teruggelopen.

De heer **Pechtold** (D66):

Dat is helder. Maar de heer Slob is het vast ook met mij eens dat het onderwijs erop achteruit is gegaan, met 600 miljoen of misschien wel meer, ten opzichte van hetgeen in het regeerakkoord staat, terwijl de kindregelingen er nog niet op achteruit zijn gegaan.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Als we kijken naar de reeksen voor de kindregelingen, weten we dat we over drie of vier jaar te maken krijgen met ongeveer een miljard aan bezuinigingen. Het gaat heel erg hard. Het zal nog niet gebeuren in 2014, maar in 2015 zal het gaan om enorme bedragen. Niet alleen gezinnen met twee ouders, maar ook eenoudergezinnen krijgen het behoorlijk voor de kiezen. Ik besef ook wel dat er via het kindgebonden budget wordt geprobeerd om het een klein beetje te repareren voor gezinnen met lage inkomens. Maar per saldo wordt er fors bezuinigd. Ik zet daar gewoon een streep. Ik ben daar helder in. Ik heb het de minister-president meegegeven. Hij heeft daar niet op gereageerd. Misschien doet hij dat ook niet in tweede termijn. Ik neem het maar even voor kennis aan.

Voor de rest wens ik hem alle succes, met welke onderhandelingen dan ook. Ik vind het ook wel boeiend dat GroenLinks daarbij zit. Dat is echt bijzonder, maar als het gebeurt, dan mag dat. Maar mijn standpunt is helder. We zien het verder wel. Meer keuze hebben we overigens niet, want pas in september komt het allemaal terug.

De heer **Van Ojik** (GroenLinks):

Voorzitter, geef mij alstublieft de kans om de heer Slob te bedanken voor zijn aanmoedigende woorden. Ik ben daar heel erg blij mee.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Als ik aan het slot van mijn bijdrage iemand blij heb kunnen maken in deze tijd, dan denk ik dat ik gauw moet stoppen.

De **voorzitter**:

Ik ga ervan uit meer mensen blij zijn met wat u hier vandaag hebt gezegd, mijnheer Slob.

Dan geef ik alsnog het woord aan de heer Samsom. Hij sprintte net al hiernaartoe.



De heer **Samsom** (PvdA):

Voorzitter. Ik beluisterde enigszins de teleurstelling van de heer Slob. Ik kan mij daar wel in verplaatsen, maar ik zie het toch een beetje anders. Dit land heeft twee grote problemen. Daarover is in deze hele Kamer consensus. Het eerste probleem is dat de economie in het slop zit en dat de werkgelegenheid te snel oploopt. Daar moeten we iets aan doen.

Het tweede probleem is dat de begrotingstekorten te snel oplopen. Er is in deze Kamer geen algehele consensus over de vraag of je daar iets aan moet doen, maar er is wel een grote meerderheid die zich kan vinden in de aanpak die het kabinet heeft voorgesteld, namelijk een grote en moeilijke, maar belangrijke stap zetten naar 6 miljard volgend jaar. Daar is wat over heen en weer gesteggeld, maar uiteindelijk hoor ik alle partijen, op een enkeling na, zeggen: die bezuiniging van 6 miljard moeten we doen. Het klopt dat de invulling daarvan nog niet rond is. Dat laat het kabinet in zijn brief van vorige week helder zien. Dat was ook nog niet mogelijk. Het komt in augustus.

Ik proef ook consensus over de andere aanpak, namelijk de economie weer wat zuurstof geven en ervoor zorgen dat er weer geïnvesteerd kan worden en dat de stille reserves kunnen worden aangewend. Die consensus is breder dan alleen bij coalitiepartijen. We kunnen misschien van mening verschillen over de risico's die we daarvoor durven te nemen. Ook dat komt dan in de komende maanden wel naar buiten. Daar kunnen we dan een debat over voeren. We kunnen dan bekijken waarvoor meerderheden te vinden zijn. Met andere woorden, dit kabinet kan aan de slag. Het kan door met de aanpak die helaas noodzakelijk is, namelijk 6 miljard voor het volgende jaar invullen en maatregelen bedenken en implementeren waarmee de economie weer zuurstof krijgt. Dat is wat Nederland op dit moment nodig heeft, dus daar moeten we mee door.

De heer **Pechtold** (D66):

Dit is toch het laatste moment voordat we dat zwarte gat van augustus in dreigen te vallen?

De **voorzitter**:

We hebben nog anderhalve week te gaan.

De heer **Pechtold** (D66):

Ja, voorzitter, ik weet het. Er kan in die tijd een hoop gebeuren. Daar zijn kabinetten velemaals in gevallen, waaronder één waar ik in zat, met deze minister-president.

Minister **Rutte**:

Ik was toen al fractievoorzitter.

De heer **Pechtold** (D66):

Ja, dat klopt.

Ik vind het belangrijk dat de leider van de Partij van de Arbeid hier zegt dat dit kabinet 6 miljard extra gaat bezuinigen, vooral in het licht van dreigende uitspraken vanuit de polder. De heer Heerts, de verkozen vakbondsleider zegt

dat dit spelen met vuur is. Hij vond die 4,3 miljard al niets; die zou niet terug op tafel kunnen. Maar die 6 miljard noemde hij spelen met vuur. Zijn tegenstrever, die toch een belangrijk deel binnen de bond leidt, of inmiddels buiten de bond, zegt: 6 miljard betekent het einde van het sociaal akkoord. Hoe kijkt de heer Samsom daar tegenaan in het licht van de onderhandelingen richting augustus?

De heer **Samsom** (PvdA):

Ik zei in eerste termijn al dat de samenwerking ingewikkelder wordt op het moment dat de omstandigheden moeilijker worden. Ik dank de sociale partners en de oppositiepartijen dat ze wat betreft het woonakkoord, het sociaal akkoord en het zorgakkoord nog altijd staan voor hun handtekening. Wij gaan ervan uit dat dit zo blijft. De heer Heerts geeft aan dat 6 miljard een helse klus is. Hij noemde het spelen met vuur. Ik ben dat met hem eens. Het is een helse klus. Het wordt niet eenvoudig. Het gaat ook pijn doen. Maar ik ga ervan uit dat het ons lukt en dat het kabinet met voorstellen kan komen, in ieder geval gedragen door de coalitie, maar hopelijk ook gedragen door meer partijen, die een antwoord geven op de problemen. De heer Heerts heeft bij de lancering van het sociaal akkoord helder gezegd dat de regering in augustus moet doen wat de regering moet doen. In dit geval vindt de regering dat ze deze stap moet zetten.

De heer **Pechtold** (D66):

Spelen met vuur. Een helse klus. Het wordt in ieder geval warm. Een warme zomer. Wat houden wij eraan over? Ik hoor de PvdA duidelijk zeggen: we houden de rug recht, we gaan die 6 miljard doen. Als dat betekent dat de sociale partners hun handtekening onder het sociaal akkoord weghalen, gaat de regering regeren en valt dan terug op het regeerakkoord. Dan kan D66 de PvdA en de VVD helpen om sneller te hervormen en ervoor te zorgen dat er niet alleen meer lasten komen, maar ook dat er wordt gekeken, met de heer Samsom, in welke zaken kan worden geïnvesteerd, zodat we eindelijk een koers kunnen uitzetten en die kunnen aanhouden. Op die manier kunnen we vooruitkomen.

De heer **Samsom** (PvdA):

Ik hoor dat de heer Pechtold zeggen, niet andersom. Het is wensdenken. Hij wil van het sociaal akkoord af, maar de PvdA niet. De PvdA houdt vast aan het sociaal akkoord en wil ervoor zorgen dat de noodzakelijke stap die moet worden gezet en de investeringen die wij volgend jaar kunnen doen, samengaan met het vasthouden aan het sociaal akkoord, en aan het zorgakkoord dat er ook bij hoort. Dat is voor ons van groot belang. Ik ben blij dat de premier dat in zijn eerste termijn ook heeft aangegeven.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Het viel mij op dat de heer Samsom zei dat de heer Heerts heeft gesproken over spelen met vuur. Daarna sprak de heer Heerts over een helse karwei. Dat ben ik met hem eens, maar wat de heer Heerts zei, was: ik vind het spelen met vuur. Dat is blijkaar wat de heer Samsom ook vindt van de 6 miljard.

De heer **Samsom** (PvdA):

Nee, ik vind het een helse klus. Het heeft allebei met vuur te maken, maar ik kies mijn eigen woorden. Moeilijk zal het zeker zijn.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

De heer Samsom heeft, om de kwestie op te lossen, vanochtend onder andere voorgesteld om het plan van Van Dijkhuizen over de toeslagen in te voeren. Ik heb het nog even nagekeken. Dit plan brengt geen cent op, maar is een herschikking, wat ik al vreesde. Het gaat om de toeslagen van mensen met inkomens tussen €30.000 en €50.000. Het is het toppunt van nivelleren. Gaat dit plan volgens de heer Samsom bijdragen aan het oplossen van de crisis?

De heer **Samsom** (PvdA):

Nee, ik heb vanochtend over het plan-Van Dijkhuizen gezegd dat het een interessante bespiegeling is, die in ieder geval voor de korte termijn — misschien moet ik zeggen "helaas", maar dat waardeoordeel laat ik nog even achterwege — nog niet toepasbaar is. In de komende maanden gaan wij met zijn allen bekijken wat er wel van is toe te passen. In het algemeen heb ik wel gezegd dat, als je op toeslagen gaat bezuinigen, je dat niet aan de onderkant van het loongebouw moet doen.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Als je het plan goed leest, gaat het om inkomens tussen €30.000 en €50.000, want anders krijg je geen toeslagen.

De heer **Samsom** (PvdA):

De heer Buma vertaalt het elke keer, maar ik heb aangegeven dat, als je op toeslagen gaat bezuinigen, je dat niet aan de onderkant van het loongebouw moet doen, omdat wij de rekening van de crisis niet willen neerleggen bij de lage inkomens. Wij zijn met de coalitiepartner tot overeenstemming gekomen over het inkomensbeeld dat dit regeerakkoord draagt en moet blijven dragen.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Een laatste poging. Wat zijn dan voor de heer Samsom midden- en hogere inkomens? In het voorstel van de heer Samsom gaat het dan om inkomens tussen €30.000 en €50.000. Dat zijn toch geen rijke mensen?

De heer **Samsom** (PvdA):

Ik heb geen voorstel gedaan. Ik heb slechts aangegeven dat, als je bezuinigt op de toeslagen, je dat niet doet aan de onderkant van het inkomensgebouw. Over middeninkomens worden in dit land Hoekse en Kabeljauwse twisten uitgevochten. Ik houd mij erbuiten wat dat precies zijn. Ergens bij het middeninkomen, denk ik.

Mevrouw **Thieme** (PvdD):

De heer Samsom en ik delen eenzelfde achtergrond. Wij komen beiden uit een milieubeweging. Ik vind het altijd hoopvol als ik de heer Samsom zie staan. Ik denk dan: hij gaat waarschijnlijk ook iets over het groene beleid zeggen. We spreken nu natuurlijk over de grote problemen en de

grote uitdagingen van deze tijd. De werkloosheid neemt enorm toe en we moeten de CO2-uitstoot bedwingen. In eerste en tweede termijn heb ik daarom gesproken over de mogelijkheid om de loonbelasting te verlagen en zo arbeid aantrekkelijker te maken. Ik stel daar een belasting onttrokken waarde tegenover. De heer Samsom kent dat idee natuurlijk al langer, want Eckart Wintzen heeft de voordelen hiervan al in 1994 uit de doeken gedaan. Het platform De Groene Zaak stelt ook dat we dat idee in zouden moeten voeren. Is de heer Samsom bereid om daar de komende weken serieus naar te kijken?

De heer **Samsom** (PvdA):

Ik heb vanochtend weer met plezier, en ook met een zekere bewondering, naar de inbreng van mevrouw Thieme geluisterd. Zij hoopt mij altijd te horen spreken over het milieu. Ik hoor haar er in ieder geval altijd over spreken. En dat doet mij deugd!

Tegenover het verlagen van de loonbelasting en het tegelijkertijd verhogen van de belasting op consumptie heeft mijn partij altijd welwillend gestaan. Of je dat met grote snelheid kunt invoeren? Volgens mij is dat best ingewikkeld in een tijd waarin de koopkrachtbeelden toch al heel fragiel zijn en je mensen niet onnodig op stang moet jagen. Juist in slechte tijden is het een niet zo heel makkelijk door te voeren maatregel. Maar in het algemeen is het prima om de loonbelasting omlaag en de belasting op consumptie omhoog te brengen. Of je daarvoor een heel nieuw belastingidee, de belasting onttrokken waarde, moet introduceren? Dat lijkt mij op dit moment geen haalbare exercitie. Ik wil er graag over nadenken. Ik wil er veel over spreken, meer dan ik de laatste tijd heb gedaan, maar het nu doorvoeren zou een heel ingewikkeld experiment zijn voor Nederland.

Mevrouw **Thieme** (PvdD):

De rode diesel in de landbouw is afgeschaft en ik neem aan dat daar een visie achter zit. Het is toch zeker niet een goedkope melkkoe geweest om de overheidskas te spekken? Als er een visie achter zit, neem ik aan dat daaraan een vervolg zal worden gegeven en dat het niet een eenmalige exercitie was. Overigens komt de kolentaks ook maar niet naar de Kamer. Als de heer Samsom zo graag spreekt over dit soort issues, dan lijkt het mij goed dat hij daarvoor openstaat, zeker als hij mijn urgentie deelt dat we naar een ander systeem moeten. Minder consumeren of in ieder geval bescheidener consumeren heeft hij ook zelf genoemd in zijn artikel "Het dikke ik". Ik kan me in ieder geval niet voorstellen dat hij zegt: nee, daar is nu geen tijd voor, want we moeten nu eerst op de conventionele manier de economische groei bevorderen. Dat zou me echt zeer tegenvallen van iemand die zichzelf heeft neergezet als iemand die de politiek is ingegaan om écht wat te veranderen en om écht nieuwe stappen te zetten, om de bakens te verzetten. Ik vraag de heer Samsom om daaraan vast te houden. Natuurlijk mag hij daarbij realistisch zijn, want het kan inderdaad niet allemaal in één keer. Het zou echter niet alleen de overheid heel veel geld opleveren, maar het zou er ook voor zorgen dat de werkloosheid afneemt. Ik zou zeggen: ga ervoor!

De heer **Samsom** (PvdA):

De verhoging van de belasting op rode diesel en de voorgenomen kolentaks zijn conventionele vergroeningsmaatregelen. Daar gaan we ook mee door voor zover dat kan. Ik gaf al aan welke belemmeringen zich daarbij aan zullen dienen. U stelt een onconventionele vergroeningsmaatregel voor en ik denk dat dat in deze tijd een zeer riskant experiment zou zijn. Ik praat echter graag met u door over de belasting onttrokken waarde.

Ik heb me nooit tegen economische groei uitgesproken. Ik heb wel altijd de invulling ervan bekritiseerd. Zo heb ik mijn wenkbrauwen wel eens opgetrokken over de verwarmde jacuzzi in de achtertuin, want ik ben nooit juichend geweest over dat soort consumptisme. Investeren in een duurzame energievoorziening jagen de economische groei echter ook aan. Investeren in energiezuinige huizen en de isolatie van woningen zijn investeringen in duurzaamheid én in economische groei. Naar dergelijke investeringen ben ik al jaren op zoek en nu met nog meer urgentie dan daarvoor.

Mevrouw **Thieme** (PvdD):

Deze tijden vragen juist om onconventionele ideeën en creativiteit. Ik verwacht ook van de heer Samsom dat hij zijn creativiteit zal gebruiken en dat hij dus niet bang is om naar dit soort ideeën te kijken. Ik heb een motie ingediend waarin de regering wordt gevraagd om uit te zoeken wat de mogelijkheden zijn. Dat moet toch zeker een aantrekkelijke motie zijn voor de Partij van de Arbeid? De PvdA zou haar in ieder geval moeten steunen.

De heer **Samsom** (PvdA):

Ik heb zelf beloofd dat ik er graag verder over spreek. Daar heb ik geen motie voor nodig. Die toezegging hebt u. Maar geeft u mij even de tijd om erover na te denken of ik het kabinet daarmee moet opzadelen.



De heer **Van Ojik** (GroenLinks):

Voorzitter. Het was voor mij in ieder geval een genoegen om zowel de heer Samsom als mevrouw Thieme met zo veel instemming over de belasting op rode diesel te horen spreken, een maatregel uit het Lenteakkoord. Daarvoor horen we van de zijde van die beide partijen niet vaak zo duidelijk uitgesproken lof. Daarvoor zeg ik dus allereerst dank.

Ik spreek natuurlijk ook dank uit aan het adres van het kabinet voor de beantwoording van al onze vragen. "Zuurstof" is een beetje het woord van de dag, zuurstof in de economie, bij voorkeur zonder dat het de overheid al te veel geld kost. Maar zuurstof in de economie, een ander woord voor het anderen laten investeren in de economie en het daartoe verleiden van die anderen, kost ook geld. Ik zou het op prijs stellen als de minister-president daarop in tweede termijn misschien nog even zou kunnen reageren. Het feit dat het geld kost, maakt het gat van 6 miljard, het bedrag dat wij moeten bezuinigen, ook weer groter. Als dit debat iets niet heeft opgeleverd, helaas, is het inzicht in de wijze waarop wij het gat van de 6 miljard — of misschien nog wat meer, als de zuurstof erbij komt — gaan dichten.

Dat gaan wij niet doen door te bezuinigen op de uitkeringen, zo leek op een gegeven moment in dit debat duidelijk te worden. Daarvoor is natuurlijk wel nodig dat niet de VVD straks haar zin krijgt in de onderhandelingen, die kennelijk nog goed op stoom moeten komen. Het leek ook even alsof het debat zou opleveren dat de 3% definitief van tafel was, maar ook daarover is bij mij, moet ik eerlijk zeggen, eerder wat twijfel ontstaan dan helderheid. Die twijfel ontstaat als ik goed naar collega Zijlstra luister, die zei: als er misschien toch nog dit of dit gebeurt in de toekomst, zou ook dat toch weer ter discussie komen te staan. Het debat heeft in die zin weinig zekerheid opgeleverd over waar wij nu staan.

Ten slotte zou ik de volgende vraag willen stellen, misschien aan de minister van Sociale Zaken. In mijn eerste termijn heb ik verwezen naar de vele malen dat wij het kabinet hebben opgeroepen om meer ambitie te tonen op het gebied van werkgelegenheidsbeleid. Ik heb dat, zoals altijd bij GroenLinks gebeurd is, gekoppeld aan de agenda van verduurzaming, lastenverschuiving. Ik heb met veel belangstelling geluisterd naar de motie die mevrouw Thieme daarover heeft ingediend. Misschien is het mogelijk dat er in tweede termijn toch nog vanuit het kabinet wordt gereageerd op de vragen, de aanmoediging, die ik op dat gebied in eerste termijn in de richting van het kabinet heb uitgesproken.



De heer **Van der Staaij** (SGP):

Mevrouw de voorzitter. Ik dank de minister-president voor de beantwoording, evenals voor de compacte brief die wij tussen de middag nog kregen. Die brief was eigenlijk zo helder dat ik even dacht: is een ordevoorstel niet op zijn plaats om het debat te schorsen? In feite stond namelijk duidelijk in de brief: wij gaan het nu niet hebben over de begroting; dat komt op reguliere wijze in augustus verder aan de orde. Er zijn geen deelakkoorden en geen concrete plannen waarmee wij op korte termijn zullen komen, zo stond er verder te lezen, en er zijn geen doorrekeningen van het CPB. Toen dacht ik even: waar gaat dit debat eigenlijk over? Wij zijn best een flinke tijd bezig geweest, maar wat was nu eigenlijk de inzet van het debat?

Als ik naar de brief kijk, denk ik dat het belangrijkste eigenlijk de vraag is of de 6 miljard nodig is of niet. Is het wijs dat het kabinet de zoektocht, gericht op 6 miljard aan maatregelen, gaat ondernemen of niet? Ik denk dat wij de conclusies daarover eigenlijk heel snel kunnen trekken. Er zijn fracties die zeggen "doe dat wel" en andere die zeggen "doe dat niet". Onze fractie hoort in ieder geval bij de fracties die zeggen: ja. Wij denken dat het verstandig is om wel de zoektocht naar de 6 miljard extra te realiseren. Dat is niet omdat wij dat zo leuk vinden, integendeel, maar omdat wij denken dat het nodig is om de overheidsfinanciën op orde te brengen. Maar doe dat alsjeblieft, was onze boodschap aan het kabinet, wel op een slimme manier, zodat wij de economie niet frustreren maar juist versterken. Dat is een ingewikkelde opgave. Bijzonder gezegd: de opdracht voor dit kabinet is simpel, maar niet eenvoudig.

De historische verwijzingen waren ook niet van de lucht. Dit zijn van die debatten waarbij je moet terugdenken aan de woorden "ze dronken een glas, ze deden een plas, en de zaak bleef zoals het was". Ik heb die woorden weleens eerder tijdens een debat aangehaald en ontdekt dat die zijn uitgesproken tijdens de verenigde vergadering die duurde

van 28 november 1716 tot 14 september 1717. Die verenigde vergadering ging over de treurige toestand van 's lands financiën. Na lang beraad was de conclusie dat er eigenlijk niets veranderd was. In het licht van die tijdsperiode van meer dan een jaar is een dag debatteren niet zo heel lang. Ik hoop dat er in het najaar dan wel echt duidelijkheid komt, met een breed gedragen pakket. Daar hebben wij vandaag onze boodschappen voor kunnen meegeven.

Tot slot zeg ik namens de SGP-fractie: pas op met botte lastenverzwaringen en zoek het vooral in slimme maatregelen. Ik steun van harte het appel, het pleidooi, van de heer Slob om juist de gezinnen te ontzien. De gezinnen krijgen de komende jaren namelijk al een forse rekening.



De heer **Zijlstra** (VVD):

Voorzitter. Ik dank het kabinet voor de beantwoording. Wij hebben een heldere opdracht: structureel 6 miljard bezuinigen. Vandaag is gebleken dat niet alle partijen het daarover eens zijn, maar het overgrote deel van de partijen deelt volgens mij die instelling. De vraag is: hoe doen we dat? Die vraag dient nog beantwoord te worden. Daarvoor is het kabinet aan zet. We gaan het op Prinsjesdag zien. Het is geen eenvoudige opgave. Het interruptiedebatje dat de heer Pechtold net met de heer Slob had, toont dat ook heel helder aan. Voor een meerderheid aan de ene kant kun je misschien met de heer Slob zaken doen, maar voor een meerderheid aan de andere kant misschien met de heer Pechtold en de heer Van Ojik. Het wordt echter een buitengewoon ingewikkelde operatie als wordt gezegd: als je niet naar het ene luistert, acteer je ook niet meer op het andere. Daarom is het aan het kabinet om te zorgen voor een degelijk en structureel pakket, waardoor we in het najaar geen problemen zien en waarmee we naar de Tweede Kamer en naar de Eerste Kamer kunnen.

We moeten rolvast zijn. Op een gegeven moment zei de heer Pechtold in het debat dat het pensioenvoorstel het niet gaat halen, omdat het kabinet geen meerderheid in de Eerste Kamer heeft. Ik heb rondgekeken, maar heb geen leden van de Eerste Kamer in de zaal zien zitten. Ik weet dus niet waar de conclusie van de heer Pechtold op gebaseerd is. Laten wij echter rolvast blijven. Het kabinet zorgt voor een pakket en in september bekijken wij tijdens de algemene politieke beschouwingen hoe dat eruitziet. Daar lopen wij niet op vooruit en daarom kondig ik aan dat moties waarin wordt gepoogd om daar wel op vooruit te lopen, nu niet op onze instemming kunnen rekenen.

De **voorzitter**:

De heer Pechtold is uitgedaagd tot het stellen van een vraag.

De heer **Pechtold** (D66):

Ik heb een opmerking over de rol van de Eerste Kamer. Ik herinner de VVD en de PvdA aan het afgelopen halfjaar. Er stond een inkomensafhankelijke zorgpremie in het regeerakkoord, maar de VVD-fractievoorzitter in de Eerste Kamer, Hermans, zei: dat gaan wij niet meemaken. En weg was de inkomensafhankelijke zorgpremie. Er is een woonakkoord gesloten met partijen uit de Tweede Kamer, namelijk D66, de ChristenUnie en de SGP, maar een PvdA-senator zei: dat ga ik niet meemaken. Er is sprake van strafbaarstelling van illegalen, maar PvdA-senatoren zeiden voordat de wet

überhaupt is ingediend: we gaan het niet meemaken. Verwijt de oppositie dus niet dat ze consequent is in het stemgedrag in de Tweede Kamer en Eerste Kamer als de eigen fracties al een schaduw vooruitwerpen voordat er überhaupt iets gebeurd is.

De heer **Zijlstra** (VVD):

De heer Pechtold moet de heer Hermans wel goed citeren. Hij zei dat hij problemen met de inkomensafhankelijke zorgpremie had. Dat hoor ik ook van veel andere partijen als er bepaalde voorstellen worden gedaan. Dat is geen enkel probleem en op dat moment wordt er geacteerd. We zijn wel rolvast. We maken hier een politieke afweging, maar eerst moet het kabinet met voorstellen komen. Ik heb grote waardering voor de constructieve houding van zowel de heer Pechtold als de heer Slob. Af en toe proef ik ook een dergelijke houding bij de heer Buma. De heer Van Ojik is ook coöperatief. Nou, heel goed. De moeilijkheid als je alleen maar coöperatief bent als op alle terreinen jouw kant op wordt bewogen, is dat het dan een ingewikkelde operatie wordt. Daarvoor vraag ik aandacht. Dat is ook de reden dat het kabinet zijn eigen verantwoordelijkheid moet nemen. Ik roep het kabinet op om dat vooral ook te doen en te blijven doen.

De heer **Roemer** (SP):

Geen duidelijkheid vandaag over de vraag waar wel of niet bezuinigd moet worden, zegt de heer Zijlstra, dus hij zal over alles tegenstemmen. Moet ik in dat licht de uitspraak van zijn collega op NU.nl dat de btw-verhoging onbespreekbaar is, zien als een slip of the tongue?

De heer **Zijlstra** (VVD):

Ik heb betreffende collega nog niet aan de onderhandelings-tafel waargenomen.



De heer **Krol** (50PLUS):

Voorzitter. Dank aan het kabinet voor de antwoorden en met name voor de heel voorzichtige toezegging op het voorstel van 50PLUS om het belastingvrij schenken aan kinderen en kleinkinderen te verruimen. Dat zou lucht kunnen geven, maar dan moet het wel snel gebeuren. Daarom mijn voorstel om er vooral niet te lang mee te wachten; belastingwetten kosten nu eenmaal veel tijd. Maak er alsjeblieft haast mee.

De fractie van 50PLUS heeft bij het debat over het sociaal akkoord vragen gesteld over de werkgroep van rijksambtenaren die moet onderzoeken of alle fiscaal gunstige regelingen voor ouderen afgeschaft kunnen worden. De Kamer heeft daar tot op heden niets over mogen ontvangen. Er wordt gezocht naar middelen om het begrotingstekort te dichten. Daarover wordt nu binnen de coalitie nagedacht. De fractie van 50PLUS wil in dat licht weten of er nog meer met name op ouderen bezuinigd gaat worden.

Vanavond praten we over het uitkleden van de pensioenopbouw voor jongeren, iets waar 50PLUS erg op tegen is. Wat als u er niet uitkomt? Wat als de Eerste Kamer tegenstemt, hoe gaat u die 2,7 miljard opvullen?

De minister-president was de afgelopen dagen in Duitsland. Collega Pechtold sprak er al over. In Duitsland is de economie weer behoorlijk aan het groeien en zie je juist een stijgend consumentenvertrouwen. Ik feliciteer de minister-president met de Gouden Ludwigmedaille, maar ik hoop toch dat hij ook een aantal tips uit Duitsland heeft meegenomen. Ook wil ik nog weten of hij nu werkelijk heel tevreden is over hetgeen er tot op heden is gepresteerd.

Tegen collega Samsom zou ik willen zeggen dat er in het Eskimo's echt maar vier woorden zijn voor het woord "sneeuw"; ik heb het even opgezocht.

De **voorzitter**:

Dank u wel, mijnheer Krol.

Voordat ik de tweede termijn van de zijde van de Kamer afsluit, geef ik geheel tegen de gewoonte iemand voor de tweede keer daarin het woord en wel de heer Buma. Hij dacht namelijk dat een motie van hem nog aangehouden was, maar deze bleek sinds 30 mei te zijn verlopen. Ik geef hem de gelegenheid om deze motie, die toen bekend stond onder motie-Buma/Pechtold (33566, stuk nr.2), nu opnieuw in te dienen. Gaat uw gang.



De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Zeker, voorzitter, zo op de valreep kom ik nog met een heuse game changer, namelijk de motie die ik dacht te hebben ingediend en aangehouden maar die al verlopen bleek te zijn. Daar had de minister-president mij natuurlijk even voor moeten waarschuwen, maar dat is niet gebeurd ...

Is het de bedoeling dat ik de gehele motie weer voorlees, als ware zij nieuw?

De **voorzitter**:

Alleen het gesproken woord telt, dus het is handig om dat te doen.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Dan begin ik nu. De motie was overigens destijds ondertekend door mijzelf en de heer Pechtold. Die knikt nu zodanig ja dat ik denk dat de ondertekening hetzelfde blijft.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het kabinet het begrotingstekort in 2014 wil terugbrengen tot maximaal 3% van het bbp;

constaterende dat het regeerakkoord van VVD en PvdA voor miljarden aan extra uitgaven bevat;

overwegende dat de coalitiepartijen zelf een bijdrage moeten leveren aan de totstandkoming van een aanvullend pakket;

verzoekt de regering, de extra uitgaven uit het regeerakkoord te beperken om daarmee een forse bijdrage te leveren aan het aanvullend pakket voor de begrotingsdoelstelling van 2014,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Van Haersma Buma en Pechtold. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 51 (33566).

Hiermee is er een einde gekomen aan de tweede termijn van de zijde van de Kamer. Ik geef het woord aan de minister-president voor zijn beantwoording van de nog openstaande vragen en voor zijn reactie op de ingediende moties.

Gaat u gang.



Minister Rutte:

Voorzitter. Ook ik heb een game changer te melden, namelijk dat de reactie op de motie ingediend door de heer Buma in de eerste helft van zijn tweede termijn zal plaatsvinden door de minister van Sociale Zaken. Hij bereid zich daar nu op voor. Ik heb hem erop gewezen dat aansluitend op dit debat nog een groot debat plaatsvindt over Europa, dus hij zal zich inhouden. Dit debat is belangrijk, omdat het heel veel informatie geeft over de opvattingen van verschillende partijen. Ik merk dit op deels in antwoord op opmerkingen bijvoorbeeld van de ChristenUnie, maar ook van GroenLinks en anderen over de accenten die zij wensen te zetten. In dat verband kan ik niet anders dan de moties van de heer Pechtold en de motie die opnieuw door het CDA is ingediend nu onraden, omdat deze moties vooruitlopen op de besluitvorming in augustus. Om die reden ontraad ik de beide moties van de heer Pechtold en de motie van de heer Buma. Dat betekent niet dat het onzin zou zijn wat in de moties staat of dat wij worden geïnspireerd om te gaan wat in de moties wordt gevraagd, maar met een positief advies zou ik vooruitlopen op de besluitvorming en dat wil ik niet.

De heer Pechtold (D66):

Dat is toch heel raar. Het kabinet bespreekt in oktober niet alleen maatregelen, maar ook een aantal zaken over de wijze waarop VVD en PvdA zich tot elkaar moeten verhouden. Een daarvan was dat zij zich aan de begrotingsregels zouden houden. Een andere afspraak had betrekking op de verhouding tussen lasten en bezuinigingen en heel andere belangrijke was het nivelleren. Het enige wat ik vraag, is om die koers vast te houden en niet extra te nivelleren ten opzichte van de verhoudingen en wat in het regeerakkoord is vastgelegd. Nu zegt de premier dat hij dat niet kan beloven.

Minister Rutte:

Dat zeg ik niet. Ik zeg alleen dat ik daarover nu helemaal geen uitspraken wil doen. Als ik nu zou zeggen dat ik het niet kan beloven, zou mogelijk een discussie gaande zijn

die wel leidt tot extra nivellering. Daar hebben wij de heer Zijlstra over gehoord. Ik kies er echter voor om alle moties te ontraden die vooruitlopen op de besluitvorming in augustus, omdat zij nu ontijdig zijn. Daarmee zijn zij niet politiek irrelevant, want ik hoor door deze moties heel goed welke accenten D66 en CDA leggen. Ook de indringende opmerkingen van de heer Slob over de positie van gezinnen heb ik gehoord, hoewel die niet in een motie is vervat. Ik beschouw die als zeer relevante informatie voor het opstellen van de begroting. Zij zijn van groot belang om te bezien hoe wij een breder draagvlak kunnen krijgen. Als ik echter een van deze moties zou aanbevelen, maak ik daarmee een politieke keuze die vooruitloopt op de besluitvorming. Het omgekeerde is dus niet waar. Het feit dat ik het niet doe, is om procedurele redenen en niet om inhoudelijke redenen.

De heer Pechtold (D66):

Er is een groot verschil tussen het beleid uit het regeerakkoord, zoals investeren in spoor of asfalt, waarvan de minister-president kan zeggen dat het anders kan liggen en de randvoorwaarden, waarin wordt afgesproken hoe wordt omgegaan met tegenvallers en dergelijke. Een daarvan was de mate van nivelleren. Als je verder nivelleert, loont arbeid minder en dat leidt tot extra werkloosheid. Dat had de VVD binnengehaald bij de PvdA, waar de PvdA toch een zekere mogelijkheid tot nivelleren was geboden. Ik vraag alleen of de minister-president wil garanderen dat het niet verdergaat. Het is niet het beleid van Onderwijs waarover hij geen uitspraak kan doen, want dat kan ik me nog voorstellen. Dit is een randvoorwaardelijke aanname. Ik ben blij dat ik de motie heb ingediend, want nu worden nog meer dingen onzeker. Eigenlijk zegt de minister-president dat nivelleren een optie is, als hij dat nu niet kan garanderen.

Minister Rutte:

Nee, dat zeg ik niet. Ik verwijs nogmaals naar de uitspraken van de heer Zijlstra in eerste termijn, op welk moment de voorzitter van de fractie van de PvdA niet opsprong. Ik heb in algemene zin ten aanzien van de moties gezegd dat zij vooruitlopen op de besluitvorming in augustus. Ik kies voor de procedurele lijn dat wij die ter harte nemen en dat zij voor ons van belang zijn om ons te kunnen bezinnen op een zodanig pakket dat het op een breder draagvlak kan rekenen, maar dat ik daarop nu niet wil vooruitlopen.

Op de opmerkingen van de heer Buma over het schrappen van investeringen heb ik in eerste termijn al antwoord gegeven. Ik zou wel benieuwd zijn — misschien niet nu, maar dan later — welke concrete investeringen volgens de heer Buma kunnen worden geschrapt. Ik zou dat erg interessant vinden. Ik heb hier het lijstje van 1,7 miljard. Als hij daar smileys, plusjes of minnetjes bij kan zetten, zou mij dat erg interesseren. Dat zou het CDA in dit stadium ook dwingen tot wat keuzes op de details. Dat helpt ook weer om tot zicht op overeenstemming te komen.

De heer Wilders heeft een motie ingediend om de lasten van burgers en bedrijven niet verder te verzwaren, maar te verlichten. Het gaat er juist om, Nederland op lange termijn te versterken en daarvoor zijn maatregelen nodig. In het regeerakkoord zijn ook lastenverlichtingen opgenomen. In algemene zin schaar ik haar onder de moties die vooruitlo-

pen op de besluitvorming in augustus. Ik ontraad de motie dus.

De motie-Wilders op stuk nr. 45 gaat over het al dan niet aanschaffen van een JSF jachtvliegtuig. De heer Wilders kent het regeerakkoord. Daarin staat een ordelijk proces om te komen tot besluitvorming over de vervanging van de F-16. Gegeven deze ordelijke besluitvorming en het feit dat daarin nog keuzen moeten worden gemaakt, ontraad ik de motie.

Voor de motie-Roemer op stuk nr. 46 verwijs ik naar de uitgebreide discussie die we in eerste termijn hebben gehad. De heer Roemer zal begrijpen dat ik zijn motie ontraad.

Ik adviseer om de motie-Thieme op stuk nr. 50 aan te houden, totdat we in de Kamer tot de behandeling van het rapport van de commissie-Van Dijkhuizen komen. Ik wil daar nu niet op vooruitlopen en een hele studie laten doen door het kabinet. Het lijkt mij goed dat we het onderwerp integraal bekijken. Mijn suggestie aan mevrouw Thieme is om de motie aan te houden totdat we het rapport behandelen.

Mevrouw Thieme (PvdD):

Ik heb net van de heer Samsom begrepen dat hij sympathiek tegenover de gedachte staat. Ik zou van de minister-president willen weten hoe hij ertegenover staat.

Minister Rutte:

Hoe ik er als persoon tegenover sta, is niet zo relevant. Mevrouw Thieme weet uit welke partij ik voortkom, dus ze kan het ongeveer invullen. Het gaat erom wat het kabinet ervan vindt. Het kabinet gaat op een later moment besluiten nemen over het rapport-Van Dijkhuizen. Ik adviseer mevrouw Thieme om het daarbij te betrekken.

Mevrouw Thieme (PvdD):

Ik vroeg niet wat de heer Mark Rutte ervan vond, maar wat de minister-president ervan vond. Ik neem aan dat hij op dat moment spreekt namens het kabinet. Ik heb net in het debat met de heer Samsom duidelijk gesproken over onconventionele maatregelen in tijden van crisis en de grote opgaven waarvoor we staan, zoals het bedwingen van de werkloosheid en de CO₂-uitstoot. In dat kader lijkt het me een mooie exercitie om te beoordelen hoe we tot echt goede maatregelen kunnen komen om beide problemen in één keer aan te pakken. Ik verwacht dat de minister-president, die nota bene het Kunduzakkoord heeft getekend waarin de rode diesel voor landbouw is afgeschaft, een visie heeft over het afschaffen van dergelijke milieuschadelijke subsidies en op een andere manier wil kijken hoe we milieuschadelijke activiteiten kunnen ontmoedigen.

Minister Rutte:

Maar als de rode diesel het neusje van de kameel is, zetten we hiermee de hele kameel in volle omvang in de huiskamer, zo niet in het midden van deze zaal. Dat zou in strijd zijn met de uitgangspunten van de partij van mevrouw Thieme. Ik verwijs naar mijn eerdere antwoord en stel voor

om het onderwerp te betrekken bij de behandeling van het rapport-Van Dijkhuizen.

Mevrouw Thieme (PvdD):

Ik vind het erg jammer dat de minister-president dit soort ideeën, zoals de belasting onttrokken waarde en een verlaging van de loonbelasting om werkgelegenheid te stimuleren, een beetje lacherig afdoet. Dergelijke ideeën leven ook in het bedrijfsleven.

Minister Rutte:

Ik doe het niet lacherig af. Ik liep wat vast in mijn vergelijking met de kameel, toen ik bedacht van welke partij mevrouw Thieme is. Daarom lachte ik even, maar dat doet niets af aan de ernst van de inhoud van de zaak. Ik ben het helemaal met mevrouw Thieme eens, maar inhoudelijk zullen wij er pas over spreken als we het rapport-Van Dijkhuizen gaan behandelen.

De voorzitter:

Ik begrijp dat mevrouw Thieme de motie niet aanhoudt, dus dan is de vraag wat u adviseert.

Minister Rutte:

Dan ontraad ik de motie.

De heer Roemer (SP):

Over de inhoud van de motie zullen we straks bij de stemmen oordelen. Los daarvan wil ik mevrouw Thieme bijvallen. Er wordt terecht voorgesteld om het onderwerp bij het debat te betrekken. Ik begrijp de reactie van de minister-president, maar volgens mij vraagt mevrouw Thieme om vooraf het een en ander te onderzoeken, zodat je het onderwerp erbij kunt betrekken. Volgens mij is het volledig in lijn met het voorstel van de minister-president en kan hij de motie gewoon omarmen.

Minister Rutte:

Ik blijf bij mijn vorige antwoord. Ik meen dat de logica daarvan overtuigend was.

De heer Roemer (SP):

Dat is dus niet zo, want anders was ik niet uit mijn stoel gekomen.

Minister Rutte:

Ik begrijp dat de heer Roemer er anders over denkt.

De heer Roemer (SP):

Geef nu eens gewoon antwoord. Mevrouw de voorzitter, dit slaat natuurlijk nergens op. Mevrouw Thieme vraagt om een onderzoek zodat we het onderwerp kunnen betrekken bij de discussie die we te zijner tijd gaan voeren. Het is logisch dat de minister-president zegt dat hij de inhoud van het voorstel wil betrekken bij het rapport van de commissie-Van Dijkhuizen. Mevrouw Thieme vraagt nu om vooraf onderzoek te doen en argumenten te geven wat mogelijk

en onmogelijk is, zodat we er inhoudelijk over kunnen stoeien en discussiëren. Ik snap niet dat de minister-president daar zo naïef en negatief op reageert.

Minister Rutte:

Ik doe niet negatief. Absoluut niet. Het kabinet moet daar nog een besluit over nemen. Ik laat alleen blijken dat er ongetwijfeld verschillende opvattingen over kunnen bestaan. Over het rapport-Van Dijkhuizen moeten wij nog spreken. De vraag is of het kabinet op allerlei punten dergelijke studies moet doen. De Kamer heeft zelf ook onderzoeksmogelijkheden. Ik zeg dat het kabinet dit type maatregelen in samenhang zal bezien bij de behandeling van het rapport-Van Dijkhuizen. Dat lijkt mij een fair antwoord, waarmee ik niemand wil afserven.

Ik herhaal dat ik een paar moties ontraad omdat ik die ontijdig vind. Ik verwijt de indieners niets. De moties helpen om inzichtelijk te maken hoe in de kringen van het CDA, D66, de PVV en ook de ChristenUnie, gelet op de opmerking van de heer Slob over de gezinnen, gedacht wordt over een aantal aspecten. Ik heb de heer Van Ojik heel goed beluisterd over het thema van de vergroening. Wat dat betreft heeft het debat veel informatie opgeleverd. Wij zullen in de komende tijd de gesprekken met veel fracties informeel voortzetten en proberen te komen tot voorstellen voor een begroting die, door het zetten van de goede accenten en het maken van de juiste keuzes, op Prinsjesdag ook de steun kan krijgen van meer partijen dan alleen de PvdA en de VVD. Ik ben er nog steeds hoopvol over dat dit mogelijk is. In tegenstelling tot de heer Van der Staaij vind ik dat dit debat nuttig geweest is — dit is een van de weinige keren dat ik het niet geheel eens ben met de heer Van der Staaij — omdat het veel informatie heeft opgeleverd in een belangrijke fase van de begrotingsvoorbereiding.

Voorzitter, tegen de achtergrond van het voorgaande vraag ik u het woord te geven aan de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

De voorzitter:

Ik geef het woord aan de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.



Minister Asscher:

Voorzitter. Ik dank u. U hebt geen idee hoezeer ik dit op prijs stel. Mijn dank gaat ook uit naar de heer Van Haersma Buma, die mij daartoe in de gelegenheid stelt, en naar de minister-president, die erin heeft bewilligd om mij dit deel van het debat te laten doen, wetende hoe belangrijk dit deel van het debat zal kunnen worden. In een lange Mahler-symfonie hoeft een slagwerker soms uitsluitend één tikje op de piccolo te geven, maar toch kan dat nog reuze misgaan.

Tegen die achtergrond wil ik ingaan op de motie op stuk nr. 49, inzake de strategie voor de reshoring. Om de heer Van Haersma Buma recht te doen, wil ik allereerst wijzen op de reeds aangenomen motie op stuk nr. 455, die is ingediend door de heer Heerma, samen met de mevrouw Hamer van de PvdA-fractie, waarin de regering wordt opgedragen een actief reshoringbeleid vorm te geven. Met

het uitvoeren van die motie zijn wij vanzelfsprekend druk bezig. In de motie op stuk nr. 49 gaat de heer Van Haersma Buma, samen met de heer Van der Staaij, een stap verder en roept hij op om in overleg met het mkb de beschikbare middelen in te zetten voor een alternatief aanvalsplan tot herstel van de maakindustrie in Nederland. De keus om de beschikbare middelen daarvoor in te zetten, vind ik ruig, om de woorden van de minister-president te gebruiken. Ik moet de motie derhalve ontraden. Als de motie zo gelezen mag worden dat de regering verzocht wordt om in overleg te treden met het mkb, voer ik de motie met liefde uit en neem ik die graag onder de arm mee, samen met de eerdergenoemde motie op stuk nr. 455. Het mkb is immers van harte uitgenodigd om mee te doen met het maken van sectorplannen en voorstellen in te dienen die het behoud of groei van werkgelegenheid mogelijk maken. Het gaat dan niet over een alternatief aanvalsplan, maar over het betrekken van het mkb bij het indienen van sectorplannen. Zoals bekend hebben wij 600 miljoen uitgetrokken om in de komende twee jaren banen te houden, mensen om te scholen, iets te doen aan de jeugdwerkloosheid en waar mogelijk ook nieuwe banen te creëren. Als ik de motie zo mag lezen, kan ik er positief over zijn, anders moet ik de motie namens de regering ontraden.

De heer Van Haersma Buma (CDA):

Allereerst wil ik de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid adviseren om, als hij ooit in een orkest terecht komt, aan het eind niet een tik tegen de piccolo te geven, maar tegen de triangel, want anders wordt de fluitist ontzettend boos.

Vervolgens ga ik even met mijn strijkstok over de trommels. Onze motie wijkt inderdaad af van die van de heer Heerma. Nu zal men denken dat er sprake is van een meningsverschil binnen het CDA, maar dat valt wel mee, want de heer Heerma zit ernaast.

(Hilariteit)

De heer Van Haersma Buma (CDA):

Wat de minister doet, kan ik volgen, niet zozeer dat hij de motie ontraad, maar wel dat hij zegt dat hij de motie niet een-op-een kan uitvoeren. Wat ik wel wil aangeven, is dat het voor ons als CDA-fractie onwenselijk is als het geld allemaal naar banensubsidies zou gaan, laat staan naar een VUT. Wij zoeken veel meer naar een stimuleringsmaatregel die de economie echt helpt. Ik heb slechte ervaringen met het aanhouden van moties, dus ik breng deze motie in stemming. Ik begrijp dat het oordeel van de minister afhangt van de uitleg, maar ik wil hem graag de kans geven om de motie op zijn manier uit te voeren. Wij komen er nog wel over te spreken. Ik snap het heel goed dat er andere afspraken zijn, maar het is echt onze hoofdrichting om geen loonkostensubsidies te geven, geen VUT-achtige regelingen, maar ondersteuning van het bedrijfsleven om daarmee mensen aan het werk te krijgen.

Minister Asscher:

Ik heb enige moeite om te begrijpen wat dit nu precies betekent voor de toegestane lezing van de motie. Ik neem namens de regering graag de adviezen over voor ons gedrag in enig symfonieorkest. Dat deel geef ik de heer Buma graag toe. Hij zei letterlijk dat hij liever geld naar de

bedrijven brengt. Hij plaatst dat echter in contrast — dat begreep ik niet — met subsidies die de regering zou willen uitdelen. Geld naar bedrijven brengen klinkt in mijn oren als een subsidie. Wij willen met cofinanciering serieuze plannen die werkgelegenheid opleveren, die banen voor jongeren opleveren, die mensen omscholen. Er moet zowel een bijdrage vanuit het bedrijfsleven zijn, als een bijdrage vanuit de overheid. Volgens mij sluit dat geheel aan bij het pleidooi dat de heer Buma hier in tweede instantie houdt. Nu ik vooralsnog niet heb gehoord dat wij de motie anders moeten lezen dan zij geschreven is, namelijk het inzetten van de middelen voor een alternatief aanvalsplan, moet ik haar blijven ontraden, maar ik zal wel in de geest van het betoog van de heer Buma doorgaan met het uitvoeren van het beleid van de regering.

De heer **Zijlstra** (VVD):

Als wij ergens over stemmen, weet ik graag waar wij over stemmen. Als ik de minister van Sociale Zaken beluister, wordt de motie zoals zij voorligt ontraden. Tegelijkertijd doet hij een toezegging in de geest van de motie. Ik wil even controleren of dat de feitelijke situatie is.

Minister **Asscher**:

Zo is het.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**:

Over de ingediende moties zullen wij komende dinsdag stemmen.

De vergadering wordt van 16.58 uur tot 17.12 uur geschorst.